

5. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki

Laadukas esiopetus on perusta lapsen kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Oppimisen tai esiopetukseen osallistumisen vaikeuksia ehkäistään ennakolta esimerkiksi monipuolisilla työtavoilla ja pedagogisilla menetelmillä, ryhmiä joustavasti muuntelemalla sekä opettajien keskinäisellä ja muun henkilöstön yhteistyöllä. Opetuksessa otetaan huomioon sekä ryhmän että yksittäisen lapsen tarpeet.

Opetuksen järjestäjän tulee varmistaa oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt⁷⁴ osana kaikkea esiopetuksen toimintaa. Oppimisympäristöt tulee rakentaa sekä esiopetuksen ryhmässä että esiopetuksen toimipaikassa kaikille lapsille sopiviksi. Opetuksen käytännön toteutuksessa huomioidaan lasten erilaiset edellytykset oppia. Opetusjärjestelyillä, kuten eriyttämisellä, ryhmien muodostamisella sekä samanaikais- yhteisopetuksella voidaan tukea kaikkien lasten oppimista.

Tässä luvussa määrätään perusopetuslain⁷⁵ mukaisesti oppimisen ja koulunkäynnin tuesta. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa käytetään oppimisen ja koulunkäynnin tuesta nimitystä oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki. Esiopetuksen järjestämispaikkaan viitataan pääsääntöisesti käsitteellä esiopetuksen toimipaikka, ja oppilaskohtaisista tukitoimista käytetään nimitystä lapsikohtaiset tukitoimet.

5.1. Lapsen oikeus oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen

Lapsella, jolla on vaikeuksia osallistua esiopetuksessa annettavaan opetukseen, on oikeus saada ryhmäkohtaisia tukimuotoja ja lapsikohtaisia tukitoimia oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tueksi⁷⁶. Ryhmäkohtaiset tukimuodot ja lapsikohtaiset tukitoimet järjestetään inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Riittävän varhain aloitetut ryhmäkohtaiset tukimuodot tukevat lapsia oppimisessa ja esiopetukseen osallistumisessa. Lapsikohtaiset tukitoimet suunnitellaan, järjestetään ja päätetään lapsen edun mukaisesti viipymättä, jos ryhmäkohtaiset tukimuodot ovat riittämättömiä. Lapsen edun selvittäminen edellyttää lapsen näkemyksen huomioon ottamista kaikissa häntä koskevissa asioissa. Lapsen näkemys otetaan huomioon lapsen iän ja kehityksen mukaisesti. Ryhmäkohtaisista tukimuodoista määrätään luvussa 5.2 ja lapsikohtaisista tukitoimista määrätään luvussa 5.3.

Lukuvuosisuunnitelmassa kuvataan, miten ryhmäkohtaiset tukimuodot suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan. Lisäksi kuvataan oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen järjestämisen rakenteet, toimintatavat, työn- ja vastuunjako, moniammatillinen ja monialainen yhteistyö sekä huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö.

LIEKSA

Lukuvuosisuunnitelman rakenne tuen järjestämisen osalta sekä laatimisen ja tarkentamisen periaatteet ja vastuut

Lieksan kaupungin esiopetusta antavissa yksiköissä oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyjä koskevat resurssoinnit, suunnitelmat ja toteutusmallit kirjataan lukuvuosittain lukuvuosisuunnitelmaan. Esiopetukseen laaditaan yhteinen esiopetuksen lukuvuosisuunnitelma ja sitä tarkentava esiopetuksen vuosikello.

Tulevan lukuvuoden suunnittelu ja resurssointi aloitetaan hyvissä ajoin edellisen lukuvuoden keväällä tehden yhteistyötä moniammatillisesti ja tarvittaessa monialaisesti. Lukuvuosisuunnitelman laativat alakoulujen rehtori yhteistyössä varhaiskasvatusjohtajan ja päiväkotien johtajan kanssa. Lukuvuosisuunnitelmaan kirjataan opetuksen toteuttamisen keskeiset periaatteet.

Kirjattavia asioita ovat

- opetusryhmät
- suunniteltu henkilöstöresurssi (muun muassa esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen opettajat, lastenhoitajat, erityisopettajat, ryhmäavustajat)
- suunnitelma ryhmäkohtaisen tuen toteutuksesta
- suunnitelma tuen tarpeiden mukaisesta resurssoinnista
- suunnitelma lapsikohtaisen tuen toteutuksesta lapsen päivän kokonaisuus huomioiden
- lapsikohtaisen tuen tarkoittaman pienryhmän muodostamisen sekä inklusiivisen opetuksen järjestämisen keskeiset periaatteet
- lukuvuosittain päätettävät muut opetustyötä ohjaavat keskeiset toimintaperiaatteet ja tavoitteet (esimerkiksi kehittämiskohteet, seulonnat ja testit)

Lukuvuosisuunnitelmaa seurataan lukuvuosittain arvioiden oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen, ryhmäkohtaisten tukimuotojen ja lapsikohtaisten tukitoimien vaikuttavuutta.

Esiopetuksen vuosikelloon kirjataan toiminnan suunnittelun, aikataulutuksen, arvioinnin ja raportoinnin tueksi lukuvuoden tärkeät ajankohdat ja tapahtumat.

Lukuvuosisuunnitelmaa ja vuosikelloa voidaan täydentää lukuvuoden aikana.

Lukuvuosisuunnitelman laatiminen ja oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen toteuttaminen

Päiväkotien johtaja, rehtori, varhaiskasvatusjohtaja ja erityisopettajat varhaiskasvatuksesta sekä perusopetuksesta suunnittelevat ja tarvittaessa konsultoivat opettajia.

Rehtori/päiväkotien johtaja/varhaiskasvatusjohtaja vastaavat

- opetusryhmien muodostamisesta siten, että esiopetuksen tavoitteet voidaan saavuttaa ja esiopetuksen opettajan on mahdollista huomioida esiopetusryhmän tarpeet riittävän hyvin
- ryhmäkohtaisten avustajien, koulunkäyntiavustajien tai koulunkäynninohjaajien hyödyntämisestä lasten esiopetukseen osallistumisen tukena
- rakenteellisista ratkaisuista, jotka mahdollistavat opettajien sekä moniammatillisten ja monialaisten toimijoiden yhteistyön
- henkilöstön riittävästä osaamisesta lapsen tuen tarpeen havaitsemiseen ja tuen toteuttamiseen liittyen (esimerkiksi täydennyskoulutus, erityisopettajan antama konsultaatio)

Esiopetuksen opettajat vastaavat

- lasten erilaiset tarpeet, edellytykset ja vahvuudet huomioon ottavasta opetuksesta ja opetuksen eriyttämisestä
- pedagogisista ratkaisuista, joilla huomioidaan paitsi tuen tarpeet, myös oppimisessaan pidemmällä olevat lapset ja heille lisähaasteiden tarjoamisesta
- tuen toteutumisesta täydentävän varhaiskasvatuksen osalta tarvittaessa yhteistyössä erityisopettajan kanssa
- lasten kielellisen kehityksen tukemisesta ja eri tiedon ja taidon alojen käsitteiden opetuksesta
- työtapojen ja oppimisympäristöjen muokkaamisesta oppimisen edellytyksiä vastaaviksi
- pedagogisten järjestelyjen suunnittelusta ja toteutuksesta siten, että lapsen tarvitsema tuki toteutuu osana vertaisryhmää

- yhteistyöstä muiden opettajien sekä moniammatillisten ja monialaisten toimijoiden kanssa
- oman toiminnan johtamisesta esiopetuksen lukuvuosisuunnitelmassa sovittujen toimintaperiaatteiden ja tavoitteiden mukaisesti

Lukuvuosisuunnitelman ja sen myötä oppimisen edellytyksiä tukevien järjestelyjen toteutumisen ja vaikuttavuuden arvioinnista lukuvuosittain vastaavat rehtori ja varhaiskasvatusjohtaja yhteistyössä henkilöstön kanssa. Arviointi on jatkuvaa ja sitä käytetään seuraavan lukuvuoden suunnittelun tukena. Arviointi kirjataan osavuosisikatsauksen yhteydessä tehtävään toimintakertomukseen.

5.1.1. Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen, ryhmäkohtaisten tukimuotojen ja lapsikohtaisten tukitoimien tavoitteena on turvata se, että kaikki lapset voivat oppia ja toimia ryhmässä esiopetukselle asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Lapselle annettavan oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen⁷⁷ tarkoituksena on mahdollistaa lapsen oikeus saada lapsen tarpeet huomioivaa opetusta ja osallistua esiopetukseen.

Oppimisen ja esiopetuksen osallistumisen tuen järjestämisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen ja lapsiryhmän vahvuudet sekä oppimis- ja kehitystarpeet. Esiopetuksessa huolehditaan siitä, että ⁷⁴ Perusopetuslaki 20 b § (1090/2024) 75 Perusopetuslaki 4 a luku 76 Perusopetuslaki 20 a § 77 Perusopetuslaki 20 a § Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki ²⁹ Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki kaikki lapset saavat onnistumisen kokemuksia oppimisessa ja ryhmän jäsenenä toimimisessa. Näin tuetaan lasten myönteistä käsitystä itsestään. Monipuolista palautetta ja oppimisesta koottua tietoa käytetään suunnitelmallisesti lasten kannustamiseen ja ohjaamiseen. Tällä tehdään oppimisen edistymisen lapsille näkyväksi. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki merkitsee yhteisöllisiä ja oppimisympäristöihin liittyviä ratkaisuja sekä lasten yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista. Huomiota kiinnitetään erityisesti esteettömyyteen, saavutettavuuteen sekä oppimisen vaikeuksien ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen tunnistamiseen.

Oppimisen vaikeuksilla tarkoitetaan esimerkiksi kielellisiin, lukemisen ja kirjoittamisen valmiuksiin sekä matemaattisten taitojen kehitykseen liittyviä vaikeuksia. Oppimisen vaikeudet voivat myös liittyä motorisiin sekä hahmottamisen haasteisiin. Oppimiseen liittyvien vaikeuksien lisäksi lapsella voi olla vaikeuksia sosiaalisten suhteiden, tunteiden säätelyn, tarkkaavaisuuden tai käyttäytymisen haasteiden vuoksi.

Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen avulla lapsiryhmän tarpeet huomioidaan siten, että esiopetukselle asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa⁷⁸. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja annetaan oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden lisänä⁷⁹ ennakoivasti ja suunnitelmallisesti. Ryhmän tarpeisiin perustuvilla opetusjärjestelyillä ja ryhmäkohtaisilla tukimuodoilla edistetään kaikkien lasten oppimista, osallisuutta ja esiopetusyhteisöön kiinnittymistä. Oikea-aikaisten opetusjärjestelyjen ja ryhmäkohtaisten tukimuotojen tavoitteena on mahdollistaa jokaisen lapsen osallistuminen ryhmän yhteiseen toimintaan.

Lapsella on oikeus lapsikohtaisiin tukitoimiin⁸⁰, jos hänellä on oppimisen edellytyksiä tukevista opetusjärjestelyistä ja ryhmäkohtaisista tukimuodoista huolimatta vaikeuksia oppimisessa ja esiopetukseen osallistumisessa. Kun esiopetuksen opettaja tai erityisopettaja havaitsevat, että oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot ovat riittämättömiä tukemaan lapsen oppimista ja esiopetukseen osallistumista, aloitetaan lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arviointi. Myös muu henkilöstö, opiskeluhoitopalvelujen ammattilaiset tai huoltaja voi tehdä aloitteen tukitoimien tarpeen arvioimiseksi. Lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arvioinnista määrätään tarkemmin luvussa 5.3.1.

Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki, jota annetaan esiopetusryhmässä, muodostaa kokonaisuuden opiskeluhuollon kanssa. Yhdessä ne edistävät oppimisen ja osallistumisen lisäksi lasten osallisuutta ja yhteisöön kiinnittymistä. Opiskeluhuollon avulla edistetään ja ylläpidetään lasten oppimista, psyykkistä ja fyysistä terveyttä sekä sosiaalista hyvinvointia. Opiskeluhuoltoa toteutetaan ensisijaisesti yhteisöllisenä opiskeluhuoltona, ja se on keskeinen esiopetukseen osallistumisen tukemisen muoto. Yhteisöllisellä opiskeluhuollolla vaikutetaan ensisijaisesti koko yhteisön toimintakulttuuriin. Yhteisöllisen toimintakulttuurin rakentaminen on keskeistä, jotta lasten erilaisiin tarpeisiin voidaan vastata vaikuttavalla tavalla. Oikeudesta saada yksilökohtaisena opiskeluhuoltona opiskeluhuoltopalveluja sekä työntekijöiden velvollisuudesta niihin ohjaamiseen säädetään oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa⁸¹. Opiskeluhuollosta määrätään tarkemmin luvussa 6.

5.1.2. Tuen jatkumo varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen

Lapsen kannalta on tärkeää, että tuki muodostaa johdonmukaisen jatkumon varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen aikana sekä lapsen siirtyessä perusopetukseen. Usein lapsen tuen tarve on havaittu jo ennen esiopetuksen alkamista. Lapsen siirtyessä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen opetuksen järjestämisen kannalta välttämätön tieto tulee siirtää salassapitovelvoitteiden estämättä⁸². Tiedonsiirto on tärkeää myös lapsen siirtyessä 78 HE 114/2024 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi perusopetuslain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi, s. 77–78 79 Perusopetuslaki 20 b § 80 Perusopetuslaki 20 a § 81 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 82 Varhaiskasvatuslaki 41 § ja Perusopetuslaki 41 § 30 ryhmästä toiseen, toimipaikasta toiseen tai toisen opetuksen järjestäjän esiopetukseen. Opetuksen järjestäjät vastaavat sujuvien tiedonsiirron käytäntöjen luomisesta ja kehittämisestä.

Esiopetuksen, varhaiskasvatuksen ja huoltajan kanssa tehtävällä yhteistyöllä turvataan lapsen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin jatkumoa. Tietoa lapsen mahdollisesti ennen esiopetusta saamista tukitoimista ja niiden vaikuttavuudesta hyödynnetään esiopetuksessa. Mikäli lapsella on ollut varhaiskasvatuksessa apuvälineitä, hän on saanut tulkitsemispalveluita, lapsikohtaista avustamispalvelua tai erityisopettajan opetusta säännöllisesti tai kokoaikaisesti ryhmäkooltaan pienemmässä ryhmässä, lapsen esiopetuksessa järjestettävien lapsikohtaisten tukitoimien tarve voidaan arvioida ja tuen toteuttaminen suunnitella lapsen siirtyessä esiopetukseen ilman ryhmäkohtaisten tukimuotojen antamista.

Esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen osalta mahdollinen tuki tulee yhteensovittaa esiopetuksessa annettavan tuen kanssa ja kirjata lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Mikäli lapsi käyttää esiopetuksen lisäksi muita varhaiskasvatuspalveluja, esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen henkilöstö tekee yhteistyötä lapsen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen liittyvissä asioissa.

Toiminta siirtymävaiheissa ja tiedonsiirtoon liittyvät käytännöt ja vastuut

Varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen tuen yhteensovittamisen käytännöt

Tuki muodostaa johdonmukaisen jatkumon varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen aikana sekä lapsen siirtyessä perusopetukseen. Tietoa lapsen aiemmista tukitoimista ja niiden vaikuttavuudesta hyödynnetään siirtymävaiheissa.

Opetuksen järjestämisen kannalta välttämätön tieto siirretään salassapitovelvoitteiden estämättä. Samoin toimitaan lapsen siirtyessä ryhmästä toiseen, toimipaikasta toiseen tai toisen opetuksen järjestäjän esi- tai perusopetukseen.

Kaikissa siirtymävaiheissa tehdään tiivistä yhteistyötä varhaiskasvatuksen, esiopetuksen, perusopetuksen henkilöstön ja huoltajien kanssa. Kaikissa siirtymävaiheissa huoltajien kanssa keskustellaan ja huoltajia konsultoidaan lasta koskevista asioista. Lapsi osallistuu yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, ikäänsä ja kehitykseensä sopivalla tavalla.

Varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen

Kun arvioidaan lapsen tarvitsevan lapsikohtaista tukea siirryttäessä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen, tehdään lapsikohtainen tuen tarpeen arviointi ja suunnitelma sekä tukea koskeva päätös vastaanottavalla taholla viipymättä hyödyntäen lähettävältä taholta opetuksen järjestämiseksi saatuja välttämättömiä tietoja.

Tuen tarpeen arviointi, tuen järjestämistä koskeva suunnitelma ja tukea koskeva päätös tehdään luvuissa 5.3.1.–5.3.3. kuvatun mukaisesti.

Ryhmäkohtaiset yleiset sekä tarvittavat yksilölliset siirtopalaverit järjestetään hyvissä ajoin kevätlukukaudella tulevan lukuvuoden resurssien, ryhmien ja tukitoimisen suunnittelun pohjaksi. Ajankohta täsmennetään esiopetuksen lukuvuosisuunnitelmissa ja vuosikellossa.

Ryhmää koskevien siirtopalaverien järjestämistä koordinoi lähettävän ryhmän opettaja. Siirtopalaveriin osallistujat sovitaan kevätlukukaudella hyvissä ajoin ennen palaverien ajankohtaa.

Lapsikohtaiset siirtopalaverit järjestetään moniammatillisesti ja tarvittaessa monialaisesti. Yksilöllisten siirtopalaverien järjestämistä koordinoi ryhmän opettaja. Lapselle ja huoltajalle tarjotaan mahdollisuus osallistua lapsikohtaiseen siirtopalaveriin.

Tiedonsiirtoon liittyviä yleisiä käytänteitä

Kaikissa siirtymissä tuen tarpeen arviointi ja suunnitelma voidaan tarvittaessa tehdä lähettävän ja vastaanottavan tahon yhteistyönä moniammatillisesti/monialaisesti.

Huoltajia ja lasta ohjeistetaan siirtymävaiheisiin liittyvissä käytänteissä sekä tarvittaessa hakemuksissa, kuten perusopetuksen aloittamisen aikaistaminen tai myöhentäminen.

Lapsen siirtyessä toiseen ryhmään, yksikköön tai toisen opetuksen järjestäjän esiopetukseen tai kouluun, voidaan tarvittaessa järjestää tiedonsiirtopalaveri, jossa siirretään opetuksen järjestämiseksi välttämättömiä tietoja toteutetuista/tarpeellisista ryhmäkohtaisista tukitoimista.

Yksilölliset lapsikohtaiset siirtopalaverit järjestetään tukitoimia tarvitsevien sekä pidennetyn/varhennetun oppivelvollisuuden piiriin kuuluvien lasten osalta moniammatillisesti ja tarvittaessa monialaisesti.

Erityisopettajat osallistuvat yhteistyössä vastuuhenkilöiden kanssa tuen tarpeen arviointeihin ja tuen toteuttamisen suunnitteluun sekä siirtopalaveriinhin tarvittaessa ja konsultoiden.

Asiakirjojen siirtäminen ja arkistointi

Asiakirjojen arkistoinnissa toimitaan lainmukaisesti ja Lieksan kaupungin sovittujen käytänteiden mukaisesti.

Opetuksen ja tukitoimien järjestämisen kannalta oleelliset lasta koskevat asiakirjat ja viimeisimmät asiantuntijalausunnat siirretään lapsen tulevaan esiopetusyksikköön sovittujen käytänteiden mukaisesti. Asiakirjojen siirtämistä koordinoi lapsen opetusryhmän vastuuopettaja ja hän vastaa siitä, että asiakirjat tulevat toimitetuksi varhaiskasvatus- tai esiopetusyksikön käytänteiden mukaisesti eteenpäin.

Lieksan kaupungin sisällä siirryttäessä toiseen yksikköön pedagogiset asiakirjat siirtyvät Wilmassa.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma (lapsen vasu) ja Palaute varhaiskasvatuksesta esiopetukseen -lomake sekä muut mahdolliset lasta koskevat asiakirjat varhaiskasvatuksesta siirtyvät huoltajan luvalla esiopetukseen.

Palautelomake lapsen esiopetusvuodesta ja Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma siirtyvät Wilmassa lapsen tulevalle opettajalle. Lähettävä taho kirjaa lähetettävät asiakirjat Wilmaan Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan. Daisystä tulostettu sähköinen Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma (Vasu) sekä Palaute varhaiskasvatuksesta esiopetukseen -lomake arkistoidaan varhaiskasvatusyksikön arkistoon.

Jos lapsi siirtyy toisen opetuksen järjestäjän esiopetukseen tai kouluun, toimitetaan lapsen pedagogiset asiakirjat tulosteena uuteen esiopetusyksikköön tai kouluun. Oppilas- ja opiskeluhuoltolain mukaisten asiakirjojen lähettämiseen pyydetään huoltajalta kirjallinen tiedonsiirtolupa. Asiakirjojen siirtämistä koordinoi lapsen opetusryhmän vastuuopettaja ja hän vastaa siitä, että asiakirjat tulevat toimitetuksi varhaiskasvatus- tai esiopetusyksikön käytänteiden mukaisesti eteenpäin.

Lähettävä taho pyytää aina tiedonsiirtoon huoltajan luvan silloin, kun kyseessä on oppilas- ja opiskeluhuoltolain mukaisten asioiden siirtäminen.

Mikäli jokin lapsen varhaisimmista asiantuntijalausunnoista ei ole enää merkityksellinen opetuksen ja tukitoimien järjestelyille, se palautetaan siirtymävaiheessa huoltajalle.

Esiopetuksen ja esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen tuen yhteensovittaminen

Esiopetusta täydentävässä varhaiskasvatuksessa olevan lapsen vasu on osa lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaa. Esiopetuksen ja esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen tuet voidaan yhteensovittaa lainsäädäntö ja määräykset huomioiden. Esiopetuksen tukitoimet ja varhaiskasvatuksen tuen muodot ja tukipalveluiden arviointi, toteuttamisen suunnittelu sekä päätöksen teko tehdään samanaikaisesti yhdistämällä tuki lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman liitteeksi.

Lapsen tuen tarve huomioidaan yksilöllisesti esiopetuksessa ja esiopetusta täydentävässä varhaiskasvatuksessa. Tuen tarve arvioidaan aina lapsikohtaisesti.

Esiopetuksen tuen tarpeen arvioinnissa huomioidaan

- oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen tarve
- toteutetut opetusjärjestelyt
- ryhmäkohtaiset tukimuodot
- mahdollisesti toteutetut lapsikohtaiset tukitoimet

Täydentävän varhaiskasvatuksen tuen tarpeen arvioinnissa

- lapsen tukea arvioidaan kaikilla tuen tasoilla (yleinen, tehostettu ja erityinen tuki)
- tuen tarvetta, tuen riittävyyttä ja toteutumista arvioidaan tarpeen mukaan

Ryhmäkohtaisten tukimuotojen osalta tuen yhteensovittaminen toteutetaan niin, että ryhmän tarpeisiin vastaavia oppimisen edellytyksiä tukevia opetusjärjestelyjä ja varhaiskasvatuksen pedagogisia ja rakenteellisia tuen muotoja suunnitellaan kokonaisuutena ja huomioidaan toteutuksessa koko päivää koskeva tuki.

Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevaa suunnitelmaa laadittaessa lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan kirjataan esiopetuksen osalta

- lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointiin perustuvat tarvittavat lapsikohtaiset tukitoimet
- perustelut siitä, miksi lapsikohtaisia tukitoimia tarvitaan tai ei tarvita
- mahdolliset muut tiedot ja selvitykset, joita tuen tarpeen arvioinnissa on hyödynnetty
- miten lapsikohtaisia tukitoimia toteutetaan
- miten lapsikohtaisten tukitoimien toteutumista ja vaikuttavuutta seurataan

Esiopetuksen oppimissuunnitelmaan täydentävän varhaiskasvatuksen osalta kirjataan

- lapsen osaaminen, vahvuudet, kiinnostuksen kohteet sekä yksilölliset tarpeet
- lapsen kielellinen, kulttuurinen ja katsomuksellinen tausta
- tavoitteet henkilöstön pedagogiselle toiminnalle, jotka huomioidaan toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa sekä oppimisympäristöjen ja toimintakulttuurin kehittämisessä ja arvioinnissa
- lapsen tarvitsema tuki
- lapsen, henkilöstön ja huoltajan yhdessä sopimat asiat

Varhaiskasvatuksessa käytettävät tuen tasot ovat yleinen tuki, tehostettu tuki ja erityinen tuki. Tuen tasojen välillä siirrytään joustavasti ja tuen taso arvioidaan aina tapauskohtaisesti. Lapsen tuki voi sisältää pedagogisia, rakenteellisia ja hoidollisia tuen muotoja.

Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata lapsen tuen tarpeeseen. Yleinen tuki muodostuu yksittäisistä tuen muodoista kuten pedagogista ratkaisusta ja tukitoimista, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Tehostettua tukea annetaan, jos yleinen tuki ei riitä. Tuki on voimakkaampaa ja yksilöllisempää kuin yleinen tuki. Tuki muodostuu säännöllisistä ja samanaikaisesti toteutettavista useista tuen muodoista.

Erityistä tukea annetaan, jos yleinen ja tehostettu tuki ei riitä. Erityinen tuki on vahvin varhaiskasvatuksessa annettava tuen taso. Erityinen tuki muodostuu useista tuen muodoista ja tukipalveluista ja on jatkuvaa ja kokoaikaista.

Tuen päätökset esiopetuksen täydentävän varhaiskasvatuksen osalta tehdään varhaiskasvatuslain ja -suunnitelman mukaisesti. Laaja-alainen varhaiskasvatuksen erityisopettaja antaa tarvittaessa konsultaatiota ja tukea pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja kehittämisessä täydentävän varhaiskasvatuksen osalta.

5.2. Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ovat osa esiopetuksen kaikkea toimintaa⁸³. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja annetaan oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden lisänä⁸⁴. Oppimisen edellytyksiä tukevilla opetusjärjestelyillä ja ryhmäkohtaisilla tukimuodoilla pyritään ennaltaehkäisemään vahvempien tuen tarpeiden muodostumista toteuttamalla ryhmässä sellaisia opetusjärjestelyjä ja tukimuotoja, joista hyötyvät useat lapset. Näin tuetaan kaikkien lasten yhdenvertaista oikeutta oppimiseen ja turvataan lapsille sopivat opetuksen järjestämiseen ja oppimisen tuen tarpeisiin perustuvat järjestelyt.

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ovat keskeinen osa esiopetuksen toimintakulttuuria, ja antavat edellytykset kaikkien lasten osallisuuteen, oppimiseen ja esiopetukseen osallistumiseen. Opettajien ja muun henkilöstön osaaminen, moniammatillinen yhteistyö sekä näiden kehittäminen ja johtaminen ovat oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen perusta.

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt suunnitellaan ja toteutetaan paikallisesti, ja ne kytkeytyvät suoraan sekä esiopetusryhmän että koko yhteisön tarpeisiin. Opettajien oman pedagogisen työn arvioinnista ja kehittämisestä määrätään tarkemmin luvussa 4.2. Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen suunnittelua ja arviointia tulee johtaa toimipaikka- ja ryhmäkohtaisesti.

Oppimisen edellytyksiä tukevilla opetusjärjestelyillä tarkoitetaan esimerkiksi opetusryhmien muodostamista siten, että opettajan on mahdollista ottaa huomioon lapsiryhmän tarpeet ja vahvuudet. Opetusjärjestelyillä tarkoitetaan myös lasten moninaiset tarpeet ja edellytykset huomioon ottavaa opetusta, kuten eriyttämistä. Opetuksen eriyttämisen avulla otetaan huomioon paitsi tuen tarpeet, myös oppimisessaan pidemmällä olevat lapset, ja heille lisähaasteiden tarjoaminen. Kielitietoinen opetus on osa oppimisen edellytyksiä tukevia opetusjärjestelyjä, ja sillä tuetaan lasten kielellistä kehitystä ja eri tiedon- ja taidonalojen käsitteiden ymmärtämistä ja oppimista. (kts. luku 4.3) Esiopetuksen työtapoja ja oppimisympäristöjä muunnellaan niin, että lasten oikeus oppia ja toimia osana vertaisryhmää toteutuvat lapsen edun mukaisesti. Esiopetuksen inklusiivisen arvoperustan mukaisesti pedagogisten järjestelyjen suunnittelussa ja toteutuksessa tulee ensisijaisesti käyttää toimintatapoja, joissa lapsen tarvitsema tuki toteutuu osana vertaisryhmää. 83 Perusopetuslaki 20 b § 84 Perusopetuslaki 20 b § Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki 31 Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki

Pedagogisiin järjestelyihin lukeutuvat päivittäisten ja muiden säännöllisesti toistuvien toimintojen sekä lapselle selkeän ja ennakoitavan päivärhythmin luominen. Sensitiiviset ja saavutettavat vuorovaikutus- ja kommunikointitavat ovat osa oppimisen edellytyksiä tukevia pedagogisia ratkaisuja. Niitä voivat olla puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät, kuten viittomat, kuvat tai erilaiset teknologiset ratkaisut. Lapsen tarpeisiin vastaaminen edellyttää esiopetuksen henkilöstöltä yhteisiä ja johdonmukaisia pedagogisten työtapojen sekä menetelmien käyttöä sekä erilaisia eriyttämisen muotoja. Pedagogisilla järjestelyillä ja tarvittavien ryhmäkohtaisten apuvälineiden käytöllä pyritään siihen, että kaikki lapset pääsevät osaksi vertaisryhmän toimintaa.

Rakenteellisilla järjestelyillä mahdollistetaan tarvittaessa pedagogisten järjestelyiden toteuttaminen ryhmässä. Rakenteellisiin järjestelyihin kuuluu tilojen esteettömyyttä edistävien järjestelyjen toteuttaminen lapsiryhmän tarpeiden mukaisesti. Rakenteellisia järjestelyjä ovat myös ryhmän lapsimäärän pienentäminen sekä henkilöstön mitoittamiseen ja/tai rakenteeseen liittyvät ratkaisut, jotta esiopetukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa. Ryhmässä voi työskennellä esimerkiksi avustavaa, ryhmäkohtaista henkilöstöä. Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että henkilöstöllä on riittävä osaaminen lapsen tuen tarpeen havaitsemiseen ja sen toteuttamiseen liittyen. Henkilöstön osaamista voidaan vahvistaa muun muassa täydennyskoulutuksen ja erityisopettajan antaman konsultaation avulla.

LIEKSA

Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden toteuttaminen, yhteistyörakenteet ja vastuut järjestäjä-, toimipaikka- ja ryhmätasolla

Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen toteuttaminen on opetuksen järjestäjän eli Lieksan kaupungin vastuulla. Opetuksen järjestäjällä on velvollisuus turvata riittävät resurssit ja varmistaa oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen toteutuminen esi- ja perusopetuksessa osana kaikkea esi- ja perusopetuksen toimintaa.

Kuntalain mukaan kaupunginvaltuusto hyväksyy vuoden loppuun mennessä kaupungin talousarvion kalenterivuodeksi kerrallaan. Talousarvion yhteydessä hyväksytään myös taloussuunnitelma kolmeksi tai useammaksi vuodeksi. Talousarviovuosi on suunnitelman ensimmäinen vuosi. Talousarviossa ja -suunnitelmassa hyväksytään kunnan ja kuntakonsernin toiminnan ja talouden tavoitteet. Kunnan toiminnassa ja taloudenhoidossa on noudatettava talousarviota.

Esi- ja perusopetus kuuluvat hyvinvoinnin palvelualueeseen. Palvelualueesta vastaavan toimielimen tehtävät ja toimivalta määritellään Lieksan kaupungin hallintosäännössä. Palvelualueen johtaja vastaa palvelualueensa toiminnasta sekä johtaa ja kehittää sen toimintaa yhdessä toimielimen kanssa. He myös vastaavat talouden ja toiminnan toteutumisen arvioinnista ja kehittämisestä palvelualueellaan.

Perusopetuksen yhteydessä toteutettava esiopetus kuuluu perusopetuksen tulosityksikköön. Tulosityksikön päällikkö on rehtori. Varhaiskasvatuksen yhteydessä toteutettava esiopetus kuuluu varhaiskasvatuksen tulosityksikköön. Tulosityksikön päällikkö on varhaiskasvatuksen johtaja. Lieksassa esiopetuksen suunnittelua tehdään tiiviissä yhteistyössä perusopetuksen ja varhaiskasvatuksen kesken.

Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen suunnittelua esiopetuksen osalta tekevät perusopetuksen ja varhaiskasvatuksen esihenkilöt sekä henkilöstö yhdessä. Suunnitelman resurssien käyttämisestä, rakenteellisista ratkaisuista, tukitoimien suunnitelmallisuudesta sekä opetusjärjestelyjen vaikuttavuuden arvioinnista hyväksyy perusopetuksen yhteydessä toteutettavan esiopetuksen osalta rehtori ja varhaiskasvatuksen yhteydessä toteutettavan esiopetuksen osalta varhaiskasvatuksen johtaja. Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt kirjataan tarkemmin esiopetuksen lukuvuosisuunnitelmaan. Kirjaamisesta vastaa rehtori yhteistyössä varhaiskasvatusjohtajan kanssa.

Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen keskeisiä periaatteita

Opetuksen eriyttäminen

Pohjaa teokseen Onnistu eriyttämisessä (Roiha & Polso 2023)

Eriyttämisen tehtävänä on ottaa huomioon lasten väliset yksilölliset ja kehitykselliset erot sekä erilaiset tavat oppia. Opetuksen eriyttäminen ohjaa sisältöjen ja työtapojen sekä tarkoituksenmukaisten opetusjärjestelyiden valintaa.

Eriyttäminen perustuu lapsen tuntemukseen ja on kaiken opetuksen pedagoginen lähtökohta. On tärkeää, että jokainen lapsi saa oman taitotasonsa mukaisia ja sopivan haastavia tehtäviä.

Eriyttämällä tuetaan lapsen itsetuntoa ja motivaatiota sekä turvataan oppimisen rauhaa. Eriyttämisellä myös ehkäistään tuen tarvetta. Hyvä työrauha sekä ystävällinen ja kiireetön ilmapiiri tukevat oppimista.

Työtapojen vaihtelu tukee ja ohjaa koko opetusryhmän ja jokaisen lapsen oppimista ja on osa oppimisen edellytyksiä tukevia opetusjärjestelyjä. Lapset saavat mahdollisuuksia oppia toisiltaan, tukea toisiaan ja toimia kielenkäytön mallina toisilleen. Lapsen yksilöllisyys tulee huomioida eriyttämisen eri osa-alueilla.

Eriyttämisen osa-alueet

1. Opetusjärjestelyt

- **Joustava ryhmittely**
 - perusteena lasten työskentelytyylit, sosiaaliset suhteet tai kiinnostuksen kohteet
 - mahdollistaa tietyille ryhmälle kohdennetun opetuksen, vertaistuen hyödyntämisen (toisilta oppiminen, toisten auttaminen ja kielenkäytön mallina toisilleen toimiminen) sekä pienryhmätoiminnan
 - ryhmittelyjä vaihdellaan usein ja lapsen tarpeita arvioidaan jatkuvasti
- **Samanaikaisopettajuus**
 - **tuettu opettaminen**, jolloin toinen opettaja on päävastuussa esiopetusryhmän ohjeistamisesta toisen opettajan antaessa lasten parissa kohdennettua ja yksilöllistä tukea
 - **rinnakkain opettaminen**, jolloin molemmat opettajat ohjaavat samanaikaisesti osaa esiopetusryhmän lapsista samassa tilassa
 - **täydentävä opettaminen**, jolloin toinen opettaja on päävastuussa koko esiopetusryhmän opetuksesta ja toinen opettaja täydentää ja monipuolistaa opetusta samanaikaisesti koko ryhmälle.
 - **tiiminä opettaminen**, jolloin opettajat suunnittelevat, toteuttavat ja arvioivat opetusta yhdessä sekä ovat vastuussa opetuksen kulusta ja lasten oppimisesta vaihdellen ohjeistajan ja tukijan rooleja osaamistaan hyödyntäen
- **Esiopetustuntien palkitus**, jolloin opetusta voidaan järjestää pienryhmissä yhteistyössä eri esiopetusryhmien välillä, mikäli tuen järjestäminen on lapsiryhmien edun mukaista
- **Tukiopetus**, joko ennakkoivasti, kertaavasti tai ylöspäin eriyttäen
- **Esiopetusryhmän henkilöstön resurssien monipuolinen hyödyntäminen** joko tukea tarvitsevan lapsen kanssa tai lahjakkaampien lasten kanssa
- **Lasten osallistaminen** opetusjärjestelyjen, eri työskentelytapojen ja aiheiden valintaan kiinnostuksen kohteiden mukaisesti

2. Oppimisympäristö

- **Fyysinen oppimisympäristö** (konkreettinen oppimistila ja sen rakenne)

Eriyttävässä oppimisympäristössä huomioidaan

- ilmanvaihdon, lämpötilan ja valaistuksen varmistaminen
- istumajärjestys lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaan
- joustavasti muunneltavissa oleva kalustus ja niiden sijoittaminen
- pöytien ja tuolien korkeus
- esiopetustilan siisteys ja järjestys sekä tavaroille merkityt paikat
- verhot, tekstiilit ja sermit ohjaamassa huomiota olennaiseen, vaimentamassa ääntä sekä rajaamassa ja suuntaamassa näkökenttää
- kuulosuojainten käyttäminen
- rentouttavan taustamusiikin kuunteleminen
- rauhoittumiseen soveltuvien tilojen järjestäminen
- hiljaiseen itsenäiseen työskentelyyn soveltuvia tiloja
- erilaisten oppimispisteiden järjestäminen
- kuvatuon valitseminen tarpeen mukaan, ylimääräisten ärsykkeiden karsiminen ja tilan pelkistäminen
- kuvatukea esillä yksilöllisesti ja eriyttäen, esimerkiksi lapsen pöydällä
- monikielisyys huomioiminen oppimisympäristössä

- **Psyykinen ja sosiaalinen oppimisympäristö**

Psyykkisellä toimintaympäristöllä tarkoitetaan oppimistilanteessa oppimiseen vaikuttavia tuntemuksia ja tunteita, jotka voivat olla positiivisia, esimerkiksi esiopetusryhmän turvallinen ja rento ilmapiiri tai negatiivisia (esim. jännittäminen). Sosiaaliseen toimintaympäristöön liittyvät oppimistilanteissa vaikuttavat ihmissuhteet ja oppimisessa mukana olevien ihmisten keskinäinen vuorovaikutus. Psyykkisen ja sosiaalisen eriyttämisen kannalta tärkein asia on lapsentuntemus. Lasten ryhmäyttäminen suunnitelmallisesti läpi lukuvuoden parantaa sosiaalista ilmapiiriä ja lisää lapsentuntemusta, mikä auttaa oppimisympäristön eriyttämisessä. Työskentelyssä ryhmien ja parien muodostuksen tulee olla tietoinen ja harkittu prosessi, joka tukee oppimiselle asetettuja tavoitteita. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, ettei lapsi voisi koskaan valita työpariaan. Esiopetusryhmiä vaihdellaan tavoitteiden mukaisesti. Kaikkein kiusaamiseen puututaan aina ja kaikissa tilanteissa.

Tarvittaessa yksilöllistä tukea tarvitsevalle lapselle vapaammissa tai siirtymätilanteissa

- varmistetaan, että lapsi tietää, mitä häneltä eri tilanteissa odotetaan
- ennakoitaan ja selvitetään lapselle etukäteen muutokset ja siirtymät
- järjestetään tarvittaessa apua siirtymätilanteisiin (aikuinen, vertaistuki)
- tarjotaan poikkeustilanteisiin valmiita ratkaisumalleja
- rajataan tarvittaessa yksilöllisesti ulkoilualueita tai -toimintaa
- kerrotaan selkeät, lapselle tiedossa olevat seuraamukset ei-toivotusta käyttäytymisestä
- varmistetaan mielekästä tekemistä leikki- ja ulkoilutilanteissa
- järjestetään rauhoittumiseen soveltuva valvottu tila

3. Opetusmenetelmät

Eriyttäminen opetusmenetelmissä tarkoittaa erilaisia lasten oppimista tukevia keinoja ja tapoja. Eriyttävässä opetuksessa on hyvä vaihdella ja toteuttaa monipuolisesti erilaisia opetustapoja. Mahdollisuuksien mukaan voidaan antaa lasten valita työtavat, jotta kaikenlaiset oppijat huomioitaisiin paremmin.

- **Opiskelutaidot ja itseohjautuvuus**
 - taitojen harjoittelun aloittaminen
 - huoltajien tiedottaminen opiskelutaitojen tukemisesta kotona
- **Selkeät ja tuetut ohjeet**

- lyhyiden ja selkeiden ohjeiden antaminen
 - ohjeiden jakaminen pieniin osiin
 - ohjeiden tukeminen kuvallisesti
 - ohjeiden ymmärtämisen varmistaminen
 - yksilöllisten ohjeiden antaminen
 - mallintaminen
- **Yksilöllisen etenemisen mahdollistaminen**
 - esiopetustuokioiden keston eriyttäminen
 - yksilöllisen työskentelyajan mahdollistaminen
 - eteneminen omaan tahtiin yksilöllisin haastein ja tavoittein
 - joustavan toimintakulttuurin luominen esiopetusryhmään: eri asioita, eri aikaan ja eri lapsille
 - lasten osallistaminen opetusjärjestelyjen valintaan
- **Struktuuri** eli selkeys, järjestelmällisyys ja pysyvyys esiopetuksessa
 - tietyistä perusrutiineista kiinni pitäminen, esim. tuttu opetustuokion rakenne
 - huomion kiinnittäminen opetustuokioiden aloituksiin ja lopetuksiin
 - opetustuokioilla tehtävien asioiden sanallistaminen (opetustuokion tavoite, opiskellun kertaaminen)
 - kuvallinen päiväohjelma
 - ajan kulun havainnollistaminen
 - lapsen yksilöllinen esiopetuspäivän strukturointi tarvittaessa
- **Onnistumisista palkitseminen**
 - positiivinen palaute ja kannustaminen
 - palautteen annon eriyttäminen
 - tavoitteiden asettaminen mahdollistamaan palautteen antamista
 - konkreettisten palkkiojärjestelmien kokeileminen
 - lasten mahdollisuus vaikuttaa palkkioon
- **Oppimateriaali**
 - yhteisen materiaalin käyttäminen, jolloin eriytetään asettamalla yksilöllisiä tavoitteita, vaaditaan eritasoista tuottamista tai mukautetaan tehtävien määrä lasten työskentelyyn ja taitotasoon
 - yksilöllisesti eriytettyjen materiaalien hyödyntäminen tai lasten ryhmitteleminen esimerkiksi kahteen tai kolmeen ryhmään työskentelemään taitotasoaan vastaavan materiaalin parissa
 - yhteistyön hyödyntäminen opettajien kesken materiaalin valmistamisessa ja etsimisessä
- **Oppilaiden monenlaiset kielitaustat**
 - lasten kielitaidon hyödyntäminen kaikessa opetuksessa
 - lapsen oman kotikielensä käytön mahdollistaminen, esimerkiksi tiedonhankinnassa ja suunnittelussa
 - monikielisyyden huomioiminen ja esille tuominen positiivisella tavalla esiopetusryhmän oppimisympäristössä ja esiopetuksessa
 - huoltajien osallistaminen kielenkehityksen tukemiseen
- **Tasa-arvo**
 - turhan sukupuolittamisen välttäminen
 - lasten, perheiden ja kulttuurisen moninaisuuden huomioiminen
 - lapsen kannustaminen yksilöllisiin valintoihin

- **Eriyttämiseen soveltuvia työtapoja:**

1. Itsenäinen työskentely, jossa mahdollisuus hyödyntää
 - yksilöllisiä ratkaisuja työskentelyn tueksi, esimerkiksi kuulosuojaimet tai musiikin kuunteleminen
 - työskentelyvaiheiden tukemista tarvittaessa kuvin tai sanallisesti
 - istumapaikan huomioimista
 - lapsen liikkumisen mahdollistamista
 - tavoitteiden asettamista ja niiden arvioinnin harjoittelua
2. Urakkatyöskentely
 - vapaus valita eri vaikeustason tehtäviä, joita lapset saavat tehdä omaan tahtiinsa
 - urakoiden määrän ja sisällön eriyttäminen
 - keskittyminen ohjaamaan eniten tukea tarvitsevia lapsia
 - vertaistuen hyödyntäminen
3. Pysäkkityöskentely
 - kiertäminen pareittain tai pienissä ryhmissä vuorotellen tekemässä tiettyä tehtävää tai toimintaa tietyllä paikalla tai oppimispisteellä
 - opettajan keskittyminen ohjaamaan haastavia pysäkkejä ja tukemaan niitä lapsia, joilla on eniten haasteita
 - itsenäisesti ja mekaanisesti suoritettavien tehtävien laatiminen osaan pysäkeistä (vapauttaa opettajan ohjaamaan muita pysäkkejä ja tukea tarvitsevia lapsia)
 - työskentelyn keston ja määrän vaihtelu
 - vertaistuen mahdollistaminen
4. Projektit
 - yksilölliset tavoitteet
 - aiheen valinnan, ajan ja tiedon etsimistapojen eriyttäminen
 - dokumentoinnin eriyttäminen (äänite, kuvaesitys, video)
 - esittämistapojen eriyttäminen (esitys kokoryhmälle, pienelle ryhmälle, parille)
5. Tutkiva oppiminen
 - toteuttaminen lasten kiinnostuksen kohteiden pohjalta
 - opettajan vapautuminen ohjaamaan ja tukemaan enemmän tiettyjen lasten tutkivaa oppimista
 - eriyttäminen eri tutkimusmuodoissa (strukturoidu, kontrolloitu, ohjattu ja vapaa tutkimus)
6. Muut toiminnalliset työskentelytavat
 - fyysisen aktiivisuuden sisällyttäminen työskentelyyn (esimerkiksi hae tehtävä, piirrä tai kirjoita, käy tarkistamassa) vaikuttaa myönteisesti tarkkaavaisuuteen ja stimuloi ajattelua
 - omatahtisen etenemisen mahdollistaminen
 - eriyttäminen helppoa ja huomaamatonta
 - opettajan vapautuminen ohjaamaan eniten tukea tarvitsevia lapsia

4. Oppimisen tukimateriaali

- **Opetusvälineiden ja tukimateriaalien joustava käyttö**

- virikkeellisen ja pedagogisen materiaalin ja apuvälineiden tarjoaminen oppimisympäristössä
- netin valmiiden materiaalipankkien hyödyntäminen
- materiaalin jakaminen ryhmien ja opettajien kesken sekä yhteistyö
- äänikirjojen käyttäminen
- verkkotehtävien monipuolinen käyttö

- laitteiden ja kääntäjäsovellusten hyödyntäminen oppimistilanteissa lapsen omalla äidinkielellä
- **Keskittymisen tukikeinoja**
 - kuulosuojaimet
 - taustamusiikki
 - voimapehmon tms. käyttö
 - sermit
 - istuinalustat, tasapainotyynt ja –pallot, pyörillä liikkuvat tuoli, erikoistuolit
 - painotyynt ja erilaiset painotuotteet
 - hypisteltävät tavarat kuten sinitarra, terapiavaha, stressipallo tai hernepussi
 - piirtämisen/värittämisen salliminen
 - työskentelyn jaksottaminen (tiimalasi, Time Timer –kello tai munakello)

5. Oppimisen arviointi

- **Arviointi eriyttämisen näkökulmasta**
 - keskustelut ja palaverit sekä yhteistyö kodin kanssa tärkeää
 - monipuolinen ja laaja-alainen arviointi
 - lasten osallistaminen tavoitteiden asettamiseen, oppimisprosessiin ja arviointitapaan ikätaso ja taito huomioiden
 - lasten vahvuuksien korostaminen ja positiivisen palautteen antaminen aina, kun se on mahdollista
 - negatiivisten asioiden suora, mutta rakentava käsittely
 - arvioinnin avoimuus
- **Itse- ja vertaisarviointi eriyttämisen näkökulmasta**
 - lasten osallistaminen tavoitteiden asettamiseen
 - itse- ja vertaisarvioinnin harjoittelu
 - itse- ja vertaisarvioinnin eriyttäminen lapsen kykyjen mukaisesti
 - itsearvioinnin toteuttaminen suullisesti

Kielitietoisuus

Pohjaa mm. Opetushallituksen julkaisuihin, eNorssin Kielitietoisuuden opettajan oppaaseen ja Ilona Kuukan diasarjaan Kielitietoisuus ja kielitietoiset työtavat

Eri kielten käyttö rinnakkain esiopetuksen arjessa nähdään luontevana ja kieliä arvostetaan. Yhteisössä keskustellaan kieliin ja kieliyhteisöihin kohdistuvista asenteista ja ymmärretään kielen keskeinen merkitys oppimisessa, vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä sekä identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan sosiaalistumisessa.

Lasten kielelliset valmiudet sekä kulttuuritausta otetaan huomioon. Jokaisen lapsen kieli- ja kulttuuri-identiteettiä tuetaan monipuolisesti. Lapsia ohjataan tuntemaan, ymmärtämään ja kunnioittamaan jokaisen kansalaisen perustuslain mukaista oikeutta omaan kieleen ja kulttuuriin.

Lapsia ohjataan arvostamaan eri kieliä ja kulttuureja sekä edistetään kaksikielisiä ja monikielisiä. Lapsia rohkaistaan käyttämään osaamistaan kieliä monipuolisesti. Esiopetukseen voi sisältyä monikielisiä opetustilanteita, joissa opettajat ja lapset käyttävät kaikkia osaamiaan kieliä.

Kielitietoisessa esiopetuksessa jokainen aikuinen on kielellinen malli ja jokainen opettaja on kielen opettaja.

Kielitietoiset työtavat ovat välttämättömiä kaikessa opetuksessa. Kielitietoiset työtavat edellyttävät opettajilta sekä yhteistyötä että yhteistä ymmärrystä kielen merkityksestä oppimisessa. Kielitietoisuuteen kasvattaminen on osa kaikkea esiopetuksen toimintaa.

Kielitietoinen opettaja

- ymmärtää, että sisällön ja kielen oppiminen kietoutuvat aina yhteen
- havainnoi oman opetuksensa ja opetettavan sisällön kieltä
- tekee lapset tietoisiksi kielen erityispiirteistä
- rakentaa vuorovaikutusta, joka takaa kaikkien lasten osallisuuden
- ymmärtää, että opiskeltavien asioiden jäsentäminen, selittäminen lapsille ja oppimista tukevien aktiviteettien luominen on opettajuutta
- pitää kiinni opetuksen eettisyydestä eli pyrkii oikeudenmukaiseen opetukseen, jossa hyvin ja huonommin menestyvien lasten välinen kuilu olisi mahdollisimman pieni tavoitteista tinkimättä
- tekee yhteistyötä muiden opettajien kanssa

Esimerkkejä kielitietoisista työtavoista

- oppitunnin pääkohtien jäsentely
- avainsanojen tunnistaminen
- käsitteiden avaaminen ja selittäminen
- tärkeiden asioiden esittäminen aina vähintään kahdella tavalla
- asioiden välisten suhteiden visualisointi (kuvat, kaaviot, piirrokset)
- ennakkojäsennysten käyttö (sisältökartat, sisällysluettelot) ennen uuden asian käsittelyä
- asioiden toistaminen ja kertominen toisin sanoin
- selkeät siirtymät opetuksessa (aloitus, lopetus, siirtyminen aiheesta toiseen) ja selkeä opetuskielen käyttö
- tekstien yhteinen käsittely
- erilaisten muistivinkkien antaminen
- draaman käyttö opetuksessa
- toiminnallisten työtapojen käyttö
- lasta osallistavien työtapojen käyttö
- kaikkien aistikanavien hyödyntäminen oppimisessa
- erilaisten oppimisympäristöjen hyödyntäminen
- opetuksen luonteva eriyttäminen lasten taitotason mukaan
- lasten osaamien kielten hyödyntäminen
- lasten maailmantiedon ja kokemusten hyödyntäminen
- konkreettiset kieliteot esiopetuksen arjessa (esim. Eurooppa-päivä, vieraiden kulttuurien teemajaksot kuten Satakielipäivä, kieliviikko- tai kuukausi)

Tuen tarpeiden suunnitelmallinen seulonta ja arviointi

Oppimiseen ja kasvuun liittyvät tuen tarpeet pyritään löytämään mahdollisimman varhain. Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen opettajat seuraavat jatkuvasti yhteistyössä lapsen oppimista ja kasvua. Yhteistyötä tehdään lapsen ja huoltajien kanssa.

Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen suunnittelemisen ja toteuttamisen tueksi tehdään lukuvuosittain ryhmäkohtaisesti oppimisen valmiuksien ja oppimisessa edistymisen seulontaa ja arviointia.

Suunnitelma seulonnoista ja testeistä kirjataan lukuvuosisuunnitelmaan.

Tarkemman suunnitelman käytettävistä arvioinneista, seulonnoista ja testeistä sekä niiden toteuttamisesta sopivat opettajat yhdessä.

Aikataulut toteuttamisesta kirjataan esiopetuksen vuosikelloon.

Ryhmäkohtaiset tukimuodot

Perusopetuslaissa määritellään kolme ryhmäkohtaista tukimuotoa⁸⁵. Ne ovat yleinen tukiopetus, opetuskielen tukiopetus ja erityisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä.

Ryhmäkohtaisia tukimuotoja on resursoitava ja annettava suunnitelmallisesti oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden lisänä. Ryhmäkohtaisten tukimuotojen järjestämisen tarkoituksena on varhaisessa vaiheessa ja ennaltaehkäisevästi vastata lasten moninaisiin tuen tarpeisiin ryhmässä. Ryhmässä toteutettavat tukimuodot mahdollistavat myös vertaisoppimisen, osallisuuden ja osallistumisen esiopetuksen toimintaan. Tukimuotojen toteuttamisen edellytyksenä on opettajan, erityisopettajan ja muun henkilöstön yhteistyö ja yhteisesti rakentuva näkemys esiopetusryhmän ja ryhmään kuuluvien lasten tuen tarpeista.

Ryhmäkohtaisten tukimuotojen järjestäminen ei edellytä lapsikohtaista arviota, suunnitelmaa tai hallintopäätöstä, vaan niiden toteuttaminen on suunniteltava osana esiopetuksen toimintaa⁸⁶. Opetuksen järjestäjän tulee huolehtia riittävästä resursoinnista siten, että ryhmäkohtaisia tukimuotoja voidaan järjestää lasten tarpeiden mukaisesti. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja suunnitellaan tiedossa olevan tarpeen mukaisesti esiopetuksen lukuvuosisuunnitelmassa. Ryhmäkohtaisten tukimuotojen toteuttamista tarkennetaan esiopetuksessa ilmenevien tarpeiden mukaisesti esiopetusvuoden aikana.

Opettajan antaman yleisen tukiopetuksen⁸⁷ tavoitteena on tukea lasten oppimista ja esiopetukseen osallistumista. Esiopetuksessa yleinen tukiopetus tarkoittaa esiopetusryhmän toiminnan eriyttämistä, ja sitä annetaan pääsääntöisesti joustavissa pienemmissä ryhmissä esiopetusryhmän lasten tuen tarpeiden mukaisesti. Yleinen tukiopetus kohdentuu ensisijaisesti oppimiskokonaisuuksiin. Yleistä tukiopetusta järjestetään pedagogisesti tarkoituksenmukaisesti ja suunnitelmallisesti ja sitä annetaan niin usein, kuin on tarpeen. Sitä voidaan antaa myös ennakoivasti ja sillä voidaan vastata lasten sairaspotilaista johtuviin lyhytaikaisiin tuen tarpeisiin. Yleistä tukiopetusta antaa ensisijaisesti esiopetusryhmästä vastuussa oleva opettaja. Yleistä tukiopetusta voi antaa myös muu opettaja samanaikais- tai yhteisopetuksena. Opettajien yhteistyö yleisen tukiopetuksen suunnittelussa, toteutuksessa ja sen vaikuttavuuden arvioinnissa on tärkeää.

Opettajan antaman opetuskielen tukiopetuksen⁸⁸ tavoitteena on lasten opetuskielen taidon vahvistaminen, mikä tukee lasten oppimista ja esiopetukseen osallistumista. Opetuskielen tukiopetus on kielitietoista opetusta. Opetuskielen tukiopetusta järjestetään pedagogisesti 85 Perusopetuslaki 20 b § 86 HE 114/2024 vp, s. 57–58 87 Perusopetuslaki 20 b § 88 Perusopetuslaki 20 b § 32 tarkoituksenmukaisesti ja suunnitelmallisesti lasten tarpeiden pohjalta siten, että mahdollisimman moni lapsi voi hyötyä siitä. Opetuskielen tukiopetusta voidaan antaa samanaikais- tai yhteisopetuksena. Sitä annetaan osana esiopetuksen opetusta niin usein, kuin on tarpeen. Opetuskielen tukiopetusta antaa ensisijaisesti esiopetusryhmästä vastuussa oleva opettaja. Opetuskielen tukiopetusta voi antaa myös muu opettaja. Opettajien yhteistyö opetuskielen tukiopetuksen suunnittelussa, toteutuksessa ja sen vaikuttavuuden arvioinnissa on tärkeää. Opetuskielen tukiopetuksen suunnittelussa ja toteutuksessa huomioidaan kielitietoisuuden sekä suomi/ruotsi toisena kielenä -opetuksen näkökulmat.

Erityisopettajan antamalla opetuksella muun opetuksen yhteydessä tarkoitetaan erityisopettajan antamaa ja erityispedagogiseen osaamiseen perustuvaa opetusta, joka tukee oppimista ja esiopetukseen osallistumista. Erityisopettajan antamalla opetuksella tarkoitetaan sellaisen opettajan antamaa opetusta, jolla on erityisopettajan kelpoisuus. Erityisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä kohdennetaan sellaisiin koko ryhmän tasolla havaittuihin tuen tarpeisiin ja vaikeuksiin, joihin voidaan vaikuttaa erityisopettajan samanaikais-- tai yhteisopetuksena tarjotulla tuella ja opetuksella. Erityisopettajan antamaa opetusta muun opetuksen yhteydessä toteutetaan koko esiopetusryhmän kanssa, mutta se mahdollistaa opetuksen myös pienemmille lapsiryhmille. Ryhmien koko perustuu havaittuun tarpeeseen ja ryhmiä muodostetaan joustavasti.

Erityisopettaja voi antaa myös konsultaatiota, joka kohdentuu ryhmässä toimivalle opettajalle ja muulle henkilöstölle. Konsultaatio on neuvon kysymistä, opetushenkilöstön keskinäistä neuvottelemista ratkaisun löytämiseksi sekä erityisopettajan antamaa neuvontaa opettajalle tai henkilöstöön kuuluvalla henkilöllä lapsia tai opetusta koskeissa asioissa. Erityisopettajan konsultaatio voi liittyä myös esiopetusryhmässä toteutettavaan erityisopettajan antamaan opetukseen, ja konsultaatiolla vahvistetaan tällöin esimerkiksi opettajan ja henkilöstön osaamista tai sovitaan yhteisistä periaatteista samanaikais-- ja yhteisopetusta koskien.

LIEKSA

Ryhmäkohtaisten tukimuotojen toteuttamisen käytännöt ja vastuut

Ryhmäkohtaisia tukimuotoja aletaan suunnitella ja resursoida hyvissä ajoin kevätlukukaudella ennen esiopetuksen alkamista. Ryhmäkohtaisten tukimuotojen toteuttamisen edellytyksenä on lapsen esiopetuksen opettajan, erityisopettajan ja muun henkilöstön näkemykset esiopetusryhmän ja ryhmään kuuluvien lasten tuen tarpeista.

Ryhmäkohtaisia tukimuotoja toteutetaan suunnitelmallisesti ja ennaltaehkäisevästi oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden lisänä osana esiopetuksen toimintaa ja niitä toteutetaan esiopetusryhmissä tai joustavasti tarpeen mukaan muodostetuissa pienemmissä lapsiryhmissä tai yksilöllisesti. Ryhmäkohtaiset tukitoimet kohdistuvat kaikkiin esiopetusryhmän lapsiin, eikä niiden toteuttaminen vaadi lapsikohtaista tuen tarpeen arviointia ja suunnitelmaa.

Ryhmäkohtaisen tuen suunnittelusta ja toteutuksesta vastaa esiopetusryhmän opettaja/opettajat. Opettajat ja muu henkilöstö tekevät tiivistä yhteistyötä. Yhteistyötä lapsen esiopetukseen osallistumisen kannalta välttämättömissä asioissa tehdään myös oppilas- ja opiskeluhuollon toimijoiden kanssa.

Ryhmäkohtaisten tukimuotojen suunnittelu ja toteuttaminen kirjataan esiopetuksen opettajan yleisesti käyttämin kirjausmenetelmin.

Rehtori/varhaiskasvatuksen johtaja kirjaa ryhmäkohtaisen tuen toteuttamisen periaatteet esiopetuksen lukuvuosisuunnitelmaan.

Ryhmäkohtaiset tukimuodot:

Esiopetuksen opettajan antama yleinen tukiopetus

- tukee lasten oppimista ja esiopetukseen osallistumista
- kohdentuu ensisijaisesti oppimiskokonaisuuksiin
- eriyttää ryhmän toimintaa
- annetaan joustavissa pienemmissä ryhmissä
- järjestetään pedagogisesti tarkoituksenmukaisesti ja suunnitelmallisesti ja sitä annetaan niin usein kuin tarpeen
- voidaan antaa ennakkoivasti ja vastata myös lasten sairaspöissaoloista johtuviin lyhytaikaisiin tuen tarpeisiin
- antaa ensisijaisesti esiopetusryhmästä vastuussa oleva opettaja
- voi antaa myös muu opettaja samanaikais- tai yhteisopetuksena
- opettajien yhteistyö yleisen tukiovetuksen suunnittelussa, toteutuksessa ja sen vaikuttavuuden arvioinnissa on tärkeää

Esiopetuksen opettajan antama opetuskielen tukiovetus

- tavoitteena lasten opetuskielen taidon vahvistaminen
- järjestetään siten, että mahdollisimman moni lapsi voi hyötyä siitä
- annetaan osana esiopetuksen opetusta niin usein, kun tarpeen
- antaa ensisijaisesti esiopetusryhmästä vastuussa oleva opettaja tai muu opettaja
- voidaan antaa samanaikais- tai yhteisopetuksena
- on kielitietoista opetusta > suunnittelussa ja toteutuksessa huomioidaan kielitietoisien ja suomi/ruotsi toisena kielenä -opetuksen näkökulmat
- opettajat tekevät yhteistyötä opetuskielen tukiovetuksen suunnittelussa, toteutuksessa ja järjestämisessä

Erityisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä

- erityisopettajan antamaa ja erityispedagogiseen osaamiseen perustuvaa opetusta
- toteutetaan ennaltaehkäisevästi sekä vastaten tuen tarpeisiin
- tarkoitetaan sellaisen opettajan antamaa opetusta, jolla on erityisopettajan kelpoisuus
- kohdennetaan koko ryhmän tasolla havaittuihin tuen tarpeisiin ja vaikeuksiin, joihin voidaan vaikuttaa erityisopettajan samanaikais- tai yhteisopetuksena tarjotulla tuella ja opetuksella
- toteutetaan koko esiopetusryhmän kanssa, mutta se mahdollistaa opetuksen myös joustavasti muodostetuille pienemmille lapsiryhmille, joiden koko perustuu havaittuun tarpeeseen
- erityisopettaja voi antaa myös konsultaatiota (neuvontaa tai keskustelua), joka kohdentuu ryhmässä toimivalle opettajalle ja muulle henkilöstölle

5.3. Lapsikohtaiset tukitoimet ja niiden järjestäminen

Lapsella on oikeus saada lapsikohtaisia tukitoimia⁸⁹ viipymättä, jos ryhmäkohtaiset tukimuodot ovat riittämättömiä. Lapsikohtaisia tukitoimia annetaan yksilölliseen tarpeeseen perustuen ja säännöllisesti. Lapsi voi saada useampia lapsikohtaisia tukitoimia tuen tarpeidensa mukaisesti. Lapsikohtaisten tukitoimien yhteydessä lapsella on myös oikeus saada ryhmäkohtaisia tukimuotoja.

Lapsikohtaiset tukitoimet järjestetään tuen tarpeen arvioinnin ja tukea koskevan päätöksen perusteella lapsen etu huomioon ottaen ensisijaisesti lapsen omassa esiopetuksen toimipaikassa⁹⁰. Tukitoimien toteuttaminen kuvataan lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevassa suunnitelmassa⁹¹

Säännöllinen erityisopettajan antama opetus osittain pienryhmässä ja muun opetuksen yhteydessä toteutetaan lapsen esiopetusryhmässä muun opetuksen yhteydessä tai pienryhmässä. Säännöllinen erityisopettajan antama opetus on pitkäkestoista, esimerkiksi lukukauden tai - vuoden pituinen jakso.

Esiopetusryhmässä muun opetuksen yhteydessä toteutettaessa lähtökohtana erityisopettajan antaman opetuksen suunnittelemiselle ovat lapsen yksilölliset tarpeet. Kun erityisopettajan opetus annetaan pienryhmässä, tarkoitetaan pienryhmällä sellaista esiopetusryhmää, joka on muodostettu lapsikohtaisen tuen toteuttamiseksi ja erityisopettajan antaman opetuksen mahdollistamiseksi. Pienryhmän koko on paikallisesti määriteltävissä. Erityisopettajan antama opetus lapsikohtaisena tukitoimena voidaan toteuttaa myös yksilöopetuksena, jos se on lapsen tuen tarpeiden kannalta tarkoituksenmukaista. ⁸⁹ Perusopetuslaki 20 c § (1090/2024) 90 Perusopetuslaki 20 c § 91 Perusopetuslaki 20 e § (1090/2024) Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki 33 Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki

Erityisopettajan opetus pienryhmässä toteutetaan kokoaikaisesti. Pienryhmä voi olla erityisryhmä tai pienennetty esiopetusryhmä, johon lapsi osallistuu esiopetuksen ajan.

Erityisopettajan antamalla opetuksella tarkoitetaan sellaisen opettajan antamaa opetusta, jolla on erityisopettajan kelpoisuus.

Lapsikohtaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut ja apuvälineet mahdollistavat lapsen osallistumisen esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaiseen opetukseen.

Tulkitsemispalveluilla tarkoitetaan viittomakielellä tai muilla kommunikaatiomenetelmillä annettavia tulkitsemispalveluita. Oikeus tulkitsemispalveluun on lapsilla, joilla on kuulovamma, kuulonäkövamma tai puhevamma, ja jotka tarvitsevat palvelua esiopetukseen osallistumiseksi. Tulkitsemispalvelut järjestetään lapsen tarpeiden mukaan.

Lapsikohtaiset avustajapalvelut tulevat kyseeseen tilanteessa, jossa muut oppimista ja osallistumista tukevat järjestelyt ja ryhmäkohtainen avustava henkilöstöresurssi eivät tue lapsen yhdenvertaista osallistumista esiopetukseen. Lapsikohtainen avustaja tukee lapsen osallistumista ryhmän toimintaan yhdessä ryhmän muun henkilöstön kanssa. Avustaja voi esiopetustoiminnan aikana auttaa myös muita lapsia, jotta esiopetuksen opettaja voi opettaa lasta hänen yksilölliset tarpeensa huomioiden.

Apuvälineillä tarkoitetaan esiopetukseen osallistumisen edellyttämiä tarpeellisia apuvälineitä, joiden avulla tuetaan lapsen mahdollisuuksia oppia ja toimia esiopetusryhmässä opetukselle asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Opetukseen osallistumisen edellyttämät apuvälineet järjestetään lapsen tarpeiden mukaan hänen käyttöönsä ryhmä- ja henkilökohtaisesti. Apuvälineet ovat osa opetusvälineitä. On tärkeää, että lapsen kanssa työskentelevät voivat perehtyä opetukseen osallistumisen edellyttämien apuvälineiden käyttöön sekä ohjaavat tarvittaessa lasta ja huoltajaa näiden käytössä. Lääkinnälliseen kuntoutukseen⁹² tarvittavia apuvälineitä ei järjestetä lapsikohtaisena tukitoimena.

Lapsikohtaisten tukitoimien toteuttamisessa tulee tehdä opettajien ja esiopetusryhmän muun henkilöstön välistä yhteistyötä⁹³, ja se voi edellyttää erityisopettajan konsultaatiota. Tukitoimien suunnittelussa voidaan hyödyntää myös muiden asiantuntijoiden kuin esiopetuksen toimipaikan erityisopettajan konsultaatiota. Tästä päätetään opetuksen järjestäjän ohjeiden mukaisesti.

Monialaista yhteistyötä tehdään tarvittaessa lapsikohtaisten tukitoimien suunnittelussa ja toteuttamisessa. Tämä ei kuitenkaan ole edellytys tukitoimien toteuttamiselle.

Esiopetuksen henkilöstön on tehtävä monialaista yhteistyötä erityisesti silloin, kun lapsikohtaiset tukitoimet eivät tue lasta ja hänen kokonaistilannettaan riittävästi tai haastava tilanne olisi riski lapsen fyysiselle tai psyykkiselle terveydelle tai sosiaaliselle hyvinvoinnille. Lapsikohtaiset tukitoimet esiopetuksen henkilöstön toteuttamina kohdentuvat aina oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukemiseen eivätkä korvaa sosiaali- ja terveystalouksia.

5.3.1. Lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointi

Tuen antamisen kokonaisuutta tarkasteltaessa arvioidaan aina kunkin lapsen kohdalla, mitkä ratkaisut parhaiten toteuttavat lapsen etua. Lapsen omat mielipiteet on selvitettävä⁹⁴ ja otettava huomioon hänen ikänsä ja kehityksensä edellyttämällä tavalla. Lapsen huoltajille tai muulle lailliselle edustajalle on annettava mahdollisuus osallistua⁹⁵ lapsen tukitoimien tarpeen arviointiin.

Lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnissa⁹⁶ on selvitettävä oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen tarve, toteutetut opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot sekä mahdollisesti toteutetut lapsikohtaiset tukitoimet. Näiden perusteella arvioidaan, mitkä ovat lasta⁹² Asetus lääkinnällisestä kuntoutuksesta (1015/1991) 93 Perusopetuslaki 20 c § 94 Perusopetuslaki 20 d § (1090/2024) 95 Perusopetuslaki 20 d § 96 Perusopetuslaki 20 d § 34 parhaiten tukevat tukitoimet. Arvioinnissa saa käsitellä ainoastaan tukitoimien suunnittelun ja toteuttamisen kannalta tarpeellista tietoa.

Poissaolot tai opetuskielen oppimisen varhainen vaihe eivät voi lähtökohtaisesti olla peruste lapsikohtaiselle tuen tarpeelle. Käyttäytymisellä reagoivien lasten tukemiseksi käytetään ensisijaisesti ryhmäkohtaisia tukimuotoja. Lasta voidaan tukea myös lapsikohtaisilla tukitoimilla, jos se on lapsen edun mukaista.

Tuen tarpeen arvioinnista vastaa esiopetuksen opettaja⁹⁷. Jos esiopetusryhmässä työskentelee kaksi opettajaa, opettajat tekevät arviointia yhdessä. Erityisopettaja osallistuu tarvittaessa tuen tarpeen arviointiin.

Jos lapsen tuen tarpeen arviointi edellyttää monialaista osaamista, osallistuvat tukitoimien tarpeen arviointiin tarvittaessa lisäksi opiskeluhoitopalvelujen ammattilaiset tai muut asiantuntijat⁹⁸. Lapsen asioissa moniammatillista ja monialaista yhteistyötä tehdään aina ensisijaisesti perheen sekä oppilas- ja opiskelijahuoltolain⁹⁹ mukaisten opiskeluhoitopalveluiden ammattilaisten kanssa. Huoltajan suostumuksella lapsen tuen tarpeen arviointiin voidaan pyytää muita asiantuntijoita sosiaali- ja terveystieteistä¹⁰⁰. Monialainen yhteistyö tukee lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arvioimista. Monialainen yhteistyö tai lääketieteellisen lausunnon tai tarkan diagnoosin saaminen päätöksen liitteeksi ei ole edellytys tuen suunnittelulle, toteuttamiselle tai tukea koskevan päätöksen tekemiselle.

Jos lapsi on varhaiskasvatuksessa saanut pedagogisia, rakenteellisia tai hoidollisia tuen muotoja¹⁰¹ tai tukipalveluita¹⁰², näiden toteutumista ja vaikuttavuutta koskeva tieto huomioidaan arvioitaessa lapsikohtaisten tukitoimien tarvetta esiopetuksessa. Mikäli lapsi on saanut tulkitsemispalveluita tai apuvälineitä varhaiskasvatuksessa, ja tarve jatkuu lapsen siirtyessä esiopetukseen, nämä lapsikohtaiset tukitoimet voidaan aloittaa ilman ryhmäkohtaisten tukimuotojen antamista. Mikäli lapsi on saanut säännöllistä tai kokoaikaista erityisopettajan antamaa opetusta tai lapsikohtaista avustamispalvelua varhaiskasvatuksessa, ja tukipalvelu on vastannut lapsen tarpeita ja on lapsen edun mukainen, voidaan lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arviointi aloittaa jo ennen esiopetuksen alkamista.

LIEKSA

Lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointi ja tuen järjestämistä koskeva suunnitelma

Kun lapsen opettajat yhdessä toteavat, että ryhmäkohtaiset tukitoimet eivät ole riittäviä lapsen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukemiseksi, käynnistetään viipymättä arviointi lapsikohtaisesta tuen tarpeesta ja laaditaan suunnitelma lapsikohtaisen tuen järjestämiseksi.

Myös huoltaja tai lapsi voi tuoda esiin havaintoja tuen tarpeesta. Huoltajalle ja lapselle kerrotaan tuen arvioinnin, suunnittelun ja päätöksen prosessista.

Arviointiin ja suunnitteluun ei tarvita huoltajan tai lapsen suostumusta eikä tuen vastaanottamisesta voi kieltäytyä.

Lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointi

Lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnin tekevät lapsen opettajat yhteistyössä. Laatimista koordinoi lapsen esiopetusryhmän vastuupettaja, ja hän varmistaa asiakirjojen toimittamisen päätöksentekijälle esiopetusyksikön käytänteiden mukaisesti.

Lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnin pohjana ovat ryhmäkohtaisia tukitoimia koskevat yleiset kirjaukset ja havainnot ryhmäkohtaisten tukitoimien vaikuttavuudesta.

Lapsen ja huoltajan näkemykset tuen tarpeen arviointia varten selvitetään.

Lapsen huoltajille tai muulle lailliselle edustajalle on annettava mahdollisuus osallistua lapsen tukitoimien tarpeen arviointiin.

Tarvittaessa lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnin ja tuen järjestämistä koskevan suunnitelman laatimisessa tehdään yhteistyötä oppilas- ja opiskeluhuollon toimijoiden kanssa opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömien tietojen osalta. Oppilas- ja opiskeluhuollon alaisten asioiden osalta noudatetaan kyseisen lain määräyksiä.

Lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointi sekä lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma laaditaan Wilmaan.

5.3.2. Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma

Lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointiin perustuen on laadittava tuen toteuttamista koskeva suunnitelma¹⁰³. Suunnitelman laatii esiopetuksen opettaja¹⁰⁴. Jos esiopetusryhmässä työskentelee kaksi opettajaa, opettajat valmistelevat suunnitelman yhdessä. Erityisopettaja osallistuu tarvittaessa tuen toteuttamista koskevan suunnitelman laatimiseen. Suunnitelma on laadittava yhteistyössä lapsen ja huoltajan tai lapsen muun laillisen edustajan kanssa¹⁰⁵. Suunnitelma voidaan kuitenkin laatia ilman huoltajan myötävaikutusta, mikäli huoltaja näin valitsee.

Suunnitelmasta on käytävä ilmi

- lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointiin perustuvat tarvittavat lapsikohtaiset tukitoimet
- perustelut siitä, miksi lapsikohtaisia tukitoimia tarvitaan tai ei tarvita
- mahdolliset muut tiedot ja selvitykset, joita tuen tarpeen arvioinnissa on hyödynnetty
- miten lapsikohtaisia tukitoimia toteutetaan
- miten lapsikohtaisten tukitoimien toteutumista ja vaikuttavuutta seurataan¹⁰⁶.

97 Perusopetuslaki 20 d § 98 Perusopetuslaki 20 d § 99 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 3 § 100 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 101 Varhaiskasvatuslaki 15 b § (1183/2021) 102 Varhaiskasvatuslaki 15

c § (1183/2021) 103 Perusopetuslaki 20 e § 104 Perusopetuslaki 20 e § 105 Perusopetuslaki 20 e § Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki 35 Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki

Lapsikohtaisten tukitoimien suunnittelussa ja toteuttamisessa huomioidaan oppimista ja esiopetukseen osallistumista tukevat pedagogiset ja rakenteelliset järjestelyt ryhmässä. Tukitoimien toteuttamista suunniteltaessa ja toteutumista arvioitaessa otetaan huomioon lapsen ajatukset ja näkemykset.

Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevaa suunnitelmaa hyödynnetään tehtäessä tukea koskevaa päätöstä. Tukea koskeva päätös tehdään suunnitelluista tukitoimista.

Suunnitelman toteutumista ja tukitoimien riittävyttä on arvioitava¹⁰⁷ tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuoden aikana, lapsen tuen tarpeiden mukaisesti. Tätä useammin se on tarkistettava, jos lapsen tarpeet sitä edellyttävät.

Mikäli lapsi on saanut lapsikohtaisia tukitoimia esiopetuksessa, tuen toteutumista ja vaikuttavuutta koskeva tieto otetaan huomioon lapsen siirtyessä perusopetukseen. Mikäli lapsella on esiopetuksessa ollut käytössä henkilökohtaisia apuvälineitä, hän on saanut lapsikohtaisia tulkitsemis- tai avustajapalveluita tai erityisopettajan opetusta säännöllisesti tai kokoaikaisesti pienryhmässä, tämä tulee huomioida lapsen siirtyessä perusopetukseen. Oppilaskohtaisten tukitoimien tarve arvioidaan siirtymävaiheessa ja tuen toteuttaminen suunnitellaan yhteistyössä perusopetuksen kanssa. Perusopetuksessa oppilaalle laaditaan tuen toteuttamista koskeva suunnitelma ja tehdään tukea koskeva päätös perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti¹⁰⁸.

Monialainen yhteistyö ensisijaisesti opiskeluhuoltopalvelujen ammattilaisten kanssa lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arvioinnissa voi tukea lapsikohtaisten tukitoimien suunnittelemista. Yhteistyö ei ole kuitenkaan edellytys tukitoimista tehtävän päätöksen tekemiselle. Lausunnosta voi olla apua opetuksen järjestäjälle päätöksen tekemisessä. Esiopetuksen henkilöstön antama tuki kohdentuu aina oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukemiseen, eikä päätös voi perustua ainoastaan psykologiseen tai lääketieteelliseen arvioon. Opetuksen järjestäminen ja lapsikohtaiset tukitoimet eivät korvaa sellaisia palveluja, joista järjestämisvastuussa on opetuksen järjestäjän sijasta jokin muu taho, kuten hyvinvointialue.

LIEKSA

Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma

Lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnin perusteella laaditaan viipymättä lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma (myöhemmin suunnitelma) Wilmaan.

Suunnitelman laativat lapsen opettajat yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa. Laatimista koordinoi lapsen esiopetusryhmän vastuuopettaja, ja hän varmistaa asiakirjojen toimittamisen päätöksentekijälle esiopetusyksikön käytänteiden mukaisesti.

Tarvittaessa suunnitelman laatimisessa tehdään yhteistyötä oppilas- ja opiskeluhuollon toimijoiden kanssa esiopetuksen järjestämisen kannalta välttämättömien tietojen osalta. Oppilas- ja opiskeluhuollon alaisten tietojen osalta noudatetaan kyseisen lain määräyksiä.

Suunnitelman laatiminen on mahdollista myös tilanteissa, joissa yhteistyölle on esimerkiksi huoltajasta johtuva este. Tällöin kuitenkin tarjotaan useita eri mahdollisuuksia ja vaihtoehtoja yhteistyölle kuten palaverit, etäyhteydet, puhelut tai viestit.

Suunnitelmaan kirjataan lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnin sisältö, arviointiin perustuvien tukitoimien toteuttaminen ja niiden seuranta.

Huoltajan ja lapsen hallintolain mukainen kuuleminen huolehditaan sovittujen käytänteiden mukaisesti.

Suunnitelman toteutumista ja tukitoimien riittävyyttä arvioidaan aina, kun lapsen tarpeet sitä edellyttävät, kuitenkin vähintään kerran lukuvuodessa tai useammin, jos lapsen tarpeet sitä edellyttävät.

Suunnitelman toteutumisen ja tukitoimien riittävyyden arvioinnissa tehdään yhteistyötä lapsen opettajien, lapsen ja huoltajan kanssa. Arviointi on jatkuvaa.

Suunnitelma on salassa pidettävä asiakirja.

5.3.3. Tukea koskeva päätös

Opetuksen järjestäjän on tehtävä kirjallinen hallintopäätös¹⁰⁹ lapselle annettavista lapsikohtaisista tukitoimista. Päätös tulee tehdä ilman viivytystä, kun tarve lapsikohtaisille tukitoimille on arvioitu ja suunnitelma tukitoimien toteuttamisesta tehty. Hallintopäätösmenettelyssä noudatetaan hallintolakia¹¹⁰.

Opetuksen järjestäjän tulee kuulla lasta ja tämän huoltajaa tai laillista edustajaa ennen hallintopäätöksen tekemistä hallintolain mukaisesti¹¹¹. Kuuleminen voidaan toteuttaa joko kirjallisesti tai suullisesti. Opetuksen järjestäjä voi tehdä myönteisen tai kielteisen päätöksen. Päätös on perusteltava hallintolain mukaisesti¹¹². Perusteluissa on ilmoitettava, mitkä tuen tarpeen arviointiin ja suunnitelmaan liittyvät seikat ja mahdolliset muut selvitykset ovat vaikuttaneet ratkaisuun sekä mainittava sovelletut säännökset.

Hallintopäätöstä ei ole tarpeen tehdä, jos huoltajan tai muiden luvussa 5.1 mainittujen henkilöiden aloitteesta huolimatta lapsi ei tuen tarpeen arvioinnin perusteella¹¹³ tarvitse lapsikohtaisia tukitoimia, ja tuen tarpeen arviointiin osallistuneet ovat asiasta yksimielisiä. Kielteinen tukea¹⁰⁶ Perusopetuslaki 20 e § 107 Perusopetuslaki 20 e § 108 Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014 109 Perusopetuslaki 20 f § (1090/2024) 110 Hallintolaki 111 Hallintolaki 34 § 112 Hallintolaki 45 § 113 Perusopetuslaki 20 d § 36 koskeva hallintopäätös tehdään, jos huoltaja sitä vaatii lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnista huolimatta. Jos lapsikohtaisille tukitoimille ei ole tuen tarpeen arvioinnin perusteella lainkaan tarvetta, yksityiskohtaista suunnitelmaa lapsikohtaisen tuen toteuttamisesta ei tarvitse tehdä.

Lapsella ja huoltajalla on oikeus saada asiasta hallintolaissa hallintopäätökselle asetetut vaatimukset täyttävä päätös, johon he voivat hakea oikaisua¹¹⁴. Hallintopäätös lapsikohtaisista tukitoimista voidaan panna täytäntöön lainvoimaa vailla olevana¹¹⁵. Täytäntöönpanolla ennen päätöksen lainvoimaa on keskeinen merkitys oikeusturvan kannalta. Hallintopäätös muutetaan tai kumotaan, mikäli tuen tarve muuttuu.

Hallintopäätöksessä on määrättävä lapsikohtaisista tukitoimista lapsen tuen tarpeen arvioinnin ja sen perusteella laaditun tuen toteuttamista koskevan suunnitelman mukaisesti¹¹⁶. Päätöksessä päätetään lapsen tuen tarpeen mukaisesti seuraavista asioista:

- säännöllinen erityisopettajan antama opetus osittain pienryhmässä ja muun opetuksen yhteydessä
- kokoaikainen erityisopettajan antama opetus pienryhmässä
- tulkitsemispalvelut
- avustajapalvelut
- apuvälineet

Päätös sisältää vain ne perusopetuslain¹¹⁷ mukaiset lapsikohtaiset tukitoimet, joita lapsikohtaisen tuen toteuttaminen edellyttää. Päätöksessä ei kuvata suunnitelmaa lapsikohtaisten tukitoimien toteuttamisesta.

Jos muu opetuksen järjestäjä kuin kunta ei järjestä lapsikohtaisia tukitoimia, päätöksen silloin tekee opetuksen järjestäjän esityksestä lapsen asuinkunta ¹¹⁸.

LIEKSA

Lapsikohtaista tukea koskeva päätös

Lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnin ja tuen toteuttamista koskevan suunnitelman perusteella tehdään viipymättä tukea koskeva hallintopäätös Lieksan kaupungin hallintosäännön mukaisesti ja opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla.

Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevan suunnitelman laatimista koordinoi lapsen esiopetusryhmän vastuupettaja varmistaa valmiin asiakirjan ja mahdollisten liitteiden toimittamisen päätöksentekijälle esiopetusyksikön käytänteiden mukaisesti.

Yksi hallintopäätös koskee kaikkia arvioissa ja suunnitelmassa kuvattuja lapsen tilanteita ja sisältää kaikki lapsen saamat tukitoimet tai esiopetukseen osallistumiseen liittyvät toimet.

Päätöstä muutetaan tarvittavilta osin tai tehdään uusi lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointi ja suunnitelma sekä uusi tukea koskeva hallintopäätös, mikäli lapsen tilanteessa ja tuen tarpeessa tapahtuu oleellisia muutoksia.

Lapsikohtaisten tukitoimien toteutumisen ja vaikuttavuuden arvioinnista yksiköissä vastaa rehtori ja varhaiskasvatusjohtaja yhteistyössä esiopetusyksikön henkilöstön kanssa. Arviointi on jatkuvaa ja sitä käytetään seuraavan lukuvuoden suunnittelun tukena.

5.4. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen liittyvä yhteistyö

Esiopetus järjestetään yhteistyössä siten, että jokainen lapsi saa oman kehityksensä ja tarpeidensa mukaista opetusta, kasvatusta sekä tarvitsemaansa tukea. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki edellyttää toimivia paikallisia yhteistyörakenteita ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittämistä.

5.4.1. Huoltajan ja lapsen kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajan kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu, kun lapsi tarvitsee tukea oppimiseensa tai esiopetukseen osallistumiseen. Esiopetuksen henkilöstön tulee tuntea säädökset ja määräykset, jotka liittyvät huoltajan kanssa tehtävään yhteistyöhön lapsen tukeen liittyvissä asioissa. Kaikille huoltajille kerrotaan oppimisen edellytyksiä tukevista opetusjärjestelyistä, sekä lapsen oikeudesta ryhmäkohtaisiin tukimuotoihin ja tarvittaessa lapsikohtaisiin tukitoimiin.

Lapsi osallistuu yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, ikäänsä ja kehitykseensä sopivalla tavalla. Lasta kuullaan ja hänen mielipiteensä otetaan huomioon.

Esiopetuksen henkilöstön on tärkeää olla yhteydessä huoltajaan, kun lapsella ilmenee oppimiseen ja esiopetukseen osallistumiseen liittyviä tuen tarpeita tai hänen hyvinvointinsa on vaarantumassa. Huoltajalle annetaan riittävästi tietoa esimerkiksi lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta. Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä lapsen ja huoltajan kanssa. Huoltajille kerrotaan, että he tai lapsi ¹¹⁴ Perusopetuslaki 42 § (959/2015) ja Hallintolaki 46 § (581/2010) 115 Perusopetuslaki 20 f § 116 Perusopetuslaki 20 e § 117 Perusopetuslaki 20 c § 118 Perusopetuslaki 20 f § Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki ³⁷ Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki eivät voi kieltäytyä oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuesta, eikä heidän suostumustaan tarvita tuen tarpeen arviointiin ja tuen suunnitteluun¹¹⁹. Lapsi voi tarvita myös yksilökohtaisen opiskeluhuollon tukea. Tämä perustuu vapaaehtoisuuteen ja edellyttää huoltajan suostumusta (katso Opiskeluhuolto luku 6).

LIEKSA

Yhteistyökäytännöt huoltajan ja lapsen kanssa lapsikohtaisten tukitoimien arvioinnissa, suunnittelussa ja päätöksenteossa

- Opetuksen järjestäjä vastaa oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen yleisestä tiedottamisesta kaikille huoltajille.
- Esiopetusyksiköt tekevät lukuvuosittain tiedottamista huoltajille omien tiedotuskanaviensa kautta.
- Lisäksi esiopetuksen opettajat voivat ryhmäkohtaisissa tapaamisissa kertoa oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen prosessista ja käytänteistä.
- Lasta ja huoltajaa kuullaan hallintolain ja sovittujen käytänteiden mukaisesti.
- Lapselle ja huoltajalle kerrotaan toteutetuista ryhmäkohtaisista tukitoimista ja lapsikohtaisen tuen tarpeesta sekä tuen prosessin etenemisestä.
- Lapsi ja hänen huoltajansa voivat tuoda esiin havaintonsa ryhmäkohtaisten tukimuotojen riittävydestä.
- Lapsi ja huoltaja osallistuvat lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevan suunnitelman laadintaan ja siten tukea koskevan päätöksen valmisteluun. Lapsen esiopetusryhmän vastuuopettaja sopii lapsen ja huoltajan kanssa yhteydenpidosta ja aikatauluista.

Lapsikohtaisten tukitoimien toteutumisen ja riittävyyden arvioinnissa tehdään yhteistyötä lapsen opettajien, lapsen ja huoltajan kanssa. Arviointi on jatkuvaa. Lapsi ja huoltaja osallistuvat arviointiin yhteisessä arviointipalaverissa tai muutoin yhdessä sovittulla tavalla, kuten etäyhteydet, puhelut tai viestit.

5.4.2. Moniammatillinen ja monialainen yhteistyö

Esiopetuksessa tehdään sekä moniammatillista että monialaista yhteistyötä. Moniammatillista yhteistyötä on esiopetuksen eri ammattiryhmien yhteistyö, joka yhdistää eri ammattiryhmien tiedot ja taidot. Moniammatillinen yhteistyö on keskeistä lapselle sopivien oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen sekä ryhmäkohtaisten tukimuotojen ja lapsikohtaisten tukitoimien suunnittelemiseksi ja toteuttamiseksi.

Monialaisella yhteistyöllä tarkoitetaan eri hallinnonalojen ammattilaisten yhteen kokoavaa ja niiden rajat ylittävää toimintaa ja yhteistyötä. Yhteistyötä tehdään ensisijaisesti opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten (ml. lastenneuvola) kanssa. Muita keskeisiä yhteistyötahoja ovat muut sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut, kuten terapiapalvelut kasvatus- [1] ja perheneuvonta sekä lastensuojelu. Mikäli lapsella on esimerkiksi terveydentilasta, sosiaalisista olosuhteista tai muusta syystä johtuen elämässä tilanne, joka vaikuttaa hänen oppimiseensa tai esiopetukseen osallistumiseen, esiopetuksen henkilöstö tekee suunnitelmallista monialaista yhteistyötä. Monialaista yhteistyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus. Monialainen yhteistyö toteutetaan ensisijaisesti huoltajan suostumuksella. Yhteistyötä tehtäessä tulee noudattaa salassapitoa ja tiedonsiirtoa koskevia säännöksiä¹²⁰.

Lapsi saattaa tarvita esiopetuksen aikana pitkäaikaissairauden hoitoon, lääkitykseen ja/tai ruokavalioon liittyviä järjestelyjä. Terveydenhuollon asiantuntijoiden kanssa tehdään yhteistyötä esimerkiksi esiopetuksen henkilöstön ohjauksen ja konsultaation osalta.

Esiopetuksen toimipaikassa tehdään tarvittaessa monialaista yhteistyötä liittyen terveydenhuollon järjestämään ja toteuttamaan lääkinnälliseen kuntoutukseen ja apuvälineiden käyttöön. Esiopetuksen henkilöstö ei vastaa lapsen kuntoutuksen toteuttamisesta, mutta tekee tarpeen mukaista yhteistyötä lasta kuntouttavien ammattilaisten kanssa. Yhteistyössä tulee sopia selkeästi vastuut ja periaatteet, miten lapsen kuntoutuksen toteutus yhteensovitetaan esiopetuksen järjestämisen kanssa. Kuntoutuksen järjestelyissä tulee huomioida aina lapsen etu.

LIEKSA

Opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten sekä muiden monialaisen yhteistyön tahojen kanssa tehtävän yhteistyön ja kehittämisen periaatteet

Lasten ja nuorten hyvinvoinnin arvioinnin ja kehittämisen pohjana ovat [Lieksan kaupungin strategia ja Hyvinvointisuunnitelma](#).

Opetuksen järjestäjä laatii opiskeluhoollon toteuttamista, arviointia ja kehittämistä varten [Lieksan kaupungin opiskeluhoolltosuunnitelman](#).

Opiskeluhooltoon sisältyvät koulutuksen järjestäjän hyväksymän opetussuunnitelman mukainen opiskeluhoolto sekä opiskeluhoollon palvelut, joita ovat psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelut (OHL 3 §) ja esiopetusikäisille neuvolapalvelut. Opiskeluhoolltoa toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä ja koko esiopetusyksikköä tukevana yhteisöllisenä opiskeluhoolltona. Tämän lisäksi lapsella on lakisääteinen oikeus yksilökohtaiseen opiskeluhoolltoon.

Lain mukaan opiskeluhoolltoa toteutetaan suunnitelmallisena monialaisena varhaiskasvatuksen, opetustoimen sekä hyvinvointialueen yhteistyönä lasten ja heidän huoltajiensa sekä muiden yhteistyötahojen kanssa. Lieksa kuuluu Siun Soten hyvinvointialueeseen.

Opiskeluhoollon toteuttaminen on kuvattu Lieksan kaupungin opiskeluhoolltosuunnitelmassa. Opiskeluhoollon kehittäminen on jatkuvaa ja siitä vastaa opetuksen järjestäjä yhteistyössä koulujen sekä opiskeluhoollon henkilöstön kanssa.

Opiskeluhooltosuunnitelma on laadittu opiskeluhoollon ohjausryhmän yhteistyönä. Suunnitelman arviointiin ja päivittämiseen lukuvuosittain osallistuvat myös opettajat, huoltajat ja lapset opetuksen järjestäjän käytänteiden mukaisesti.

Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että lapsilla ja heidän huoltajillaan on tieto käytettävissä olevasta opiskeluhoollosta.

Esiopetuksen ja opiskeluhoollon henkilökunnalla on velvollisuus ohjata lasta hakemaan tarvitsemiaan opiskeluhoollon etuuksia ja palveluja.

Esiopetuksen henkilökunta seuraa ja arvioi lasten hyvinvointia jatkuvasti. Opiskeluhoollon palveluiden piiriin ohjaaminen tapahtuu lapsen ja huoltajan kanssa tehtävän yhteistyön käytänteiden mukaisesti.

Opiskeluhoollon ammattilaisten tiedottaminen yksiköissä tapahtuu pääasiassa Wilman kautta.

Esiopetuksessa on käytössä koulukuraattorin vuosikello, jonka mukaan koulukuraattoripalvelut toteutuvat lukuvuoden aikana.

Wilmassa ovat esimerkiksi

- opiskeluhooltopalveluiden yhteystiedot
- opiskeluhooltopalveluiden yleiset ajankohtaiset sekä pysyvät tiedotteet
- koulukuraattorin toiminnan tiedot
- neuvolan tiedot
- lapsiperhepalveluiden toiminnan tiedot ja ajankohtaiset sekä pysyvät tiedotteet

Opiskeluhoollon ammattilaisten, lapsiperhepalveluiden ja tarvittaessa muiden monialaisten tahojen kanssa tehdään yhteistyötä lasten hyvinvoinnin edistämiseksi ennaltaehkäisevästi, mutta myös korjaavasti. Opiskeluhoollon ammattilaiset osallistuvat yhteisöllisen opiskeluhoollon suunnitteluun, toimintaan ja arviointiin.

Oppitunteja, tuokioita ja tapahtumia suunnitellaan ja järjestetään opettajien kanssa yhteistyössä. Opiskeluhoollon ammattilaiset osallistuvat esimerkiksi kiusaamisen ja väkivallan ennaltaehkäisevään työhön, terveellisten elämäntapojen puolesta kampanjointiin sekä kaveri- ja vuorovaikutustaitoja vahvistavaan työhön. Keskeiset yhteiset tapahtumat, kampanjat tai projektit kirjataan lukuvuosisuunnitelmaan ja tarkennetaan vuosikelloon.

Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevan suunnitelman laatimisessa voi tarvittaessa olla mukana opiskeluhoollon ammattilaisia opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömien tietojen osalta. Oppilas- ja opiskeluhooltolain mukaisten tietojen käsittelyssä on oltava lapsen ja huoltajan lupa.

5.5. Esiopetuksen poikkeava järjestäminen lapsen tuen tarpeesta tai terveydentilasta johtuvasta syystä

5.5.1. Pidennetty ja varhennettu oppivelvollisuus

a) Pidennetty oppivelvollisuus (voimassa 31.7.2026 saakka)

Jos perusopetuslaissa tarkoitetulle perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ilmeisesti ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta aikaisemmin¹²¹. Oppivelvollisuus päättyy¹²², kun oppivelvollinen täyttää 18 vuotta tai kun oppivelvollinen on tätä ennen hyväksytysti suorittanut toisen asteen tutkinnon. 119 HE 114/2024 vp, s. 12 120 Perusopetuslaki 40 § ja 41 § 121 Oppivelvollisuuslaki 2 § 122 Oppivelvollisuuslaki 2 § 38

Lapsella on oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna oikeus saada esiopetusta¹²³. Esiopetus voi pidennetyn oppivelvollisuuden¹²⁴ piirissä olevalle lapselle annettavassa esiopetuksessa kestää yhden tai kaksi vuotta. Huoltaja päättää, osallistuuko lapsi oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen. Esiopetuksen kesto ja perusopetuksen aloittaminen tulee suunnitella lapsen edistymisen, tuen tarpeen ja kokonaistilanteen perusteella.

Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta¹²⁵ tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Päätös erityisestä tuesta ja erityisen tuen henkilökohtainen opetuksen järjestämisestä koskeva suunnitelma (HOJKS) ovat voimassa siihen saakka, kunnes ne on tarkistettu perusopetuslain 4 a luvun mukaisesti 31.8.2026 mennessä. 1.8.2025 alkaen lapsikohtaisia tukitoimia koskeva järjestäminen ja päätöksenteko tehdään lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnin¹²⁶, lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevan suunnitelman¹²⁷ ja tukea koskevan päätöksen¹²⁸ mukaisesti.

b) Varhennettu oppivelvollisuus (voimassa 1.8.2026 alkaen)

Varhennetun oppivelvollisuuden tavoitteena on vahvistaa lapsen oppimisvalmiuksia niin, että hänellä on mahdollisuus oppia ja kehittyä täyteen potentiaaliinsa. Esiopetuksen alkamista varhennetaan ja oppivelvollisuus alkaa vuotta säädettyä aikaisemmin¹²⁹, jos lapsen arvioidaan tarvitsevan enemmän aikaa esi- ja perusopetukselle asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi oppimiskykyyn ja kokonaiskehitykseen vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen vuoksi. Tällöin lapselle tehdään päätös varhennetusta oppivelvollisuudesta¹³⁰.

Vamma voi tarkoittaa esimerkiksi näkö- tai kuulovammaisuutta, kehitysvammaisuutta, vaikeita kehityshäiriöitä tai laaja-alaisia oppimisen vaikeuksia. Mikäli lapsella on pitkäaikaissairaus, joka vaikuttaa lapsen kognitiivisiin taitoihin ja toimintakykyyn, voi se olla syy varhennettuun oppivelvollisuuteen. Sellainen pitkäaikaissairaus, joka ei vaikuta lapsen oppimiskykyyn, voidaan huomioida oppimisen edellytyksiä tukevilla opetusjärjestelyillä, kuten avustajan työskentelyllä ryhmässä. Tällöin varhennetun oppivelvollisuuden hallintopäätökselle ei ole perusteita. Toimintakyvyn rajoite tarkoittaa päivittäiseen selviytymiseen, osallisuuteen ja hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä, jotka aiheuttavat lapselle osallisuuden esteitä tai laajoja avun ja tuen tarpeita.

Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen saaneen lapsen oppivelvollisuus alkaa sinä vuonna kuin lapsi täyttää 6 vuotta, ja hänellä on oikeus saada esiopetusta sinä vuonna, jona lapsi täyttää viisi vuotta¹³¹. Tällöin esiopetus voi kestää kaksi vuotta lapsen ollessa 5- ja 6-vuotias. Lapsen tulee osallistua esiopetukseen, joka kuuluu oppivelvollisuuteen¹³².

Varhaiskasvatuksen tai opetuksen järjestäjä päättää varhennetusta oppivelvollisuudesta hallintolain mukaisesti ennen perusopetuksen alkamista. Jos lapsi ei ole varhaiskasvatuksessa tai esiopetuksessa, varhennetusta oppivelvollisuudesta päättää lapsen asuinkunta. Päätös varhennetusta oppivelvollisuudesta voidaan tehdä myös huoltajan aloitteesta. Päätös tehdään lapsen ollessa varhaiskasvatus- tai esiopetusikäinen. Päätöstä ei voi tehdä perusopetuksen alkamisen jälkeen.

Hallintopäätöksen valmistelussa tehdään yhteistyö varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen asiantuntijoiden kesken. Arvioitaessa varhennetun oppivelvollisuuden tarvetta lapselle, tulisi vammaa, sairautta tai toimintakyvyn rajoitetta tarkastella eri näkökulmista, jotta saadaan kokonaiskuva lapsen tuen tarpeista ja oppimisen edellytyksistä. Yhteistyö on 123 Perusopetuslaki 26 a § 124 Perusopetuslaki 9 § 125 Oppivelvollisuuslaki 2 § 126 Perusopetuslaki 20 d § 127 Perusopetuslaki 20 e § 128 Perusopetuslaki 20 f § 129 Oppivelvollisuuslaki 2 § 130 Oppivelvollisuuslaki 2 §, varhennetun

oppivelvollisuuden mukaisia päätöksiä voi valmistella 1.10.2025 alkaen ja päätökset voi ratkaista 1.8.2026-31.8.2026 välillä ¹³¹ Perusopetuslaki 26 a § 132 Oppivelvollisuuslaki 3 § Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki ³⁹ Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki tärkeää, jotta lapsen oppimisen polku varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen muodostaa lapsen edun mukaisen jatkumon.

Varhennettua oppivelvollisuutta koskevaa hallintopäätöstä tehtäessä hyödynnetään lapsesta mahdollisesti annettuja psykologisia tai lääketieteellisiä lausuntoja tai muuta vastaavaa selvitystä. Päätöksenteon kannalta olennaista on, että lausunnosta tai selvityksestä käy ilmi, miksi lapsi hyötyisi varhennetusta oppivelvollisuudesta. Päätöstä tehtäessä voidaan myös hyödyntää terveydenhuollon kanssa yhteisesti aiemmin tai arvioinnin aikana muodostettua näkemystä lapsen tilanteesta. Päätös tehdään aina perustuen lapsen tilanteen kokonaisarviointiin, hänen vahvuuksiinsa ja yksilöllisen tuen tarpeisiinsa. Varhennettua oppivelvollisuutta koskeva hallintopäätös tulee perustella ja mahdollinen lausunto tai muu vastaava selvitys liitetään päätökseen.

Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen saaneen lapsen siirtyminen esiopetuksesta perusopetukseen

Kun lapsella on varhennetun oppivelvollisuuden hallintopäätös ja tuen tarve jatkuu perusopetuksessa, lapsen opetus järjestetään siten, että oppilaalla on oikeus perusopetuksessa aloittaessaan oppilaskohtaisiin tukitoimiin ja tarvittaessa perusopetuksen oppimäärästä tai opetussuunnitelman tavoitteista poikkeamiseen. Jos oppilaskohtaisten tukitoimien ja perusopetuksen oppimäärästä tai opetussuunnitelman tavoitteista poikkeaminen ovat riittämättömiä ja lapsi ei oppimiskykyyn vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen vuoksi kykene perusopetuksessa opiskelemaan oppiaineita, opetus voidaan järjestää toiminta--alueittain.

Esi- ja perusopetuksen henkilöstö tekee moniammatillista ja monialaista yhteistyötä, kun arvioidaan perusopetukseen siirtyvän varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen lapsen opetuksen järjestämistä ja tukitoimia perusopetuksessa. Tällöin hyödynnetään mahdollisia varhennettua oppivelvollisuutta varten annettuja lausuntoja tai muuta lapsen tilanteen arvioimisen tueksi jo aiemmin tehtyä tai arvioinnin yhteydessä tehtävää yhteistyötä terveydenhuollon ammattihenkilöiden kanssa. Arvioitaessa opetuksen järjestämistä perusopetuksessa tulee lapsen vammaa, sairautta tai toimintakyvyn rajoitetta tarkastella eri näkökulmista lapsen kokonaistilanteen ymmärtämiseksi. Perusopetuksen järjestämistä ja oppilaskohtaisia tukitoimia koskeva arviointi perustuu arvioon oppimäärän tavoitteista suoriutumisen ja opetukseen osallistumisen edellyttämien tukitoimien tarpeesta ja opetuksen järjestämisen tarkoituksenmukaisuudesta. Tietty lääketieteellinen diagnoosi ei automaattisesti tarkoita tiettyjen tukitoimien toteuttamista tai päätöstä perusopetuksen järjestämisestä oppilaalle oppimiskykyyn vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen perusteella¹³³. Arviointiin perustuvaa tukea koskevaa päätöstä ei tehdä ainoastaan lääketieteelliseen arvioon pohjautuen, koska perusopetuksessa opetushenkilöstön tuki kohdentuu aina oppimisen ja koulunkäynnin tukemiseen ja tavoitteena on mahdollistaa jokaiselle oppilaalle opetussuunnitelman tavoitteiden ja perusopetuksen oppimäärän saavuttaminen sekä opetukseen osallistuminen.

Varhennetun oppivelvollisuuden hallintopäätöksen saaneen lapsen perusopetuksen aloitusta myöhennetään vain perustellusta syystä ja tarkoin harkiten (kts. luku 5.5.5). Tällainen syy voi olla esimerkiksi se, että lapsi ei ole sairaudesta johtuen osallistunut lainkaan tai juuri lainkaan esiopetukseen, ja esiopetukseen osallistumisen katsotaan olevan lapsen edun mukaista.

LIEKSA

Varhennettu oppivelvollisuus (voimassa 1.8.2026 alkaen)

Lapsen esiopetuksen alkua varhennetaan ja oppivelvollisuus alkaa vuotta säädettyä aikaisemmin, jos lapsi tarvitsee enemmän aikaa esi- ja perusopetuksen tavoitteiden saavuttamiseksi oppimiskykyyn ja

kokonaiskehitykseen vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen vuoksi. Myös kognitiivisiin taitoihin ja toimintakykyyn vaikuttava pitkäaikaissairaus voi olla syy varhennettuun oppivelvollisuuteen.

Varhennettu oppivelvollisuus alkaa vuotta säädettyä aiemmin eli sinä vuonna, kun lapsi täyttää 6 vuotta. Esiopetus 6-vuotiaana kuuluu oppivelvollisuuteen. Lapsella on tällöin oikeus saada esiopetusta myös sinä vuonna, jona hän täyttää 5 vuotta.

Varhennetun oppivelvollisuuden tarpeen arvioinnin ja lapsen edun mukaisen koulupolun suunnittelun yhteistyön käytännöt ja vastuut

Tuen tarpeiden ja oppimisen edellytysten kokonaiskuvan saamiseksi sekä varhennetun oppivelvollisuuden tarpeen arvioimiseksi lapsen vammaa, sairautta tai toimintakyvyn rajoitetta tarkastellaan eri näkökulmista.

Arviointia tehdään yhteistyössä moniammatillisesti ja monialaisesti.

Arviointia ja päätöstä tehdessä hyödynnetään oppilas- ja opiskeluhuoltolain mukaisesti lapsesta mahdollisesti annettuja psykologisia ja lääketieteellisiä lausuntoja ja/tai terveydenhuollon aiempia tai arvioinnin aikana tehtyjä näkemyksiä lapsen tilanteesta.

Päätös varhennetusta oppivelvollisuudesta voidaan tehdä myös huoltajan aloitteesta.

Hallintopäätöksen valmistelussa sekä lapsen edun mukaisen oppimisen polun suunnittelussa ja toteutuksessa tehdään yhteistyötä varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen asiantuntijoiden kanssa.

Huoltajan ja lapsen kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä varhennetun oppivelvollisuuden tarpeen arvioinnin, päätösprosessin ja lapsen koulupolun suunnittelun ja toteutuksen aikana. Lapsen ryhmän vastuuopettaja ohjeistaa huoltajia prosessissa.

Varhennetun oppivelvollisuuden tarpeen arviointi tehdään siihen tarkoitetulle lomakkeelle ja arviointia koordinoi lapsen ryhmän vastuuopettaja.

Yhteistyössä laaditun asiakirjan laatimista koordinoi lapsen ryhmän opettaja varmistaa tarvittavien asiakirjojen toimittamisen päätöksentekijälle varhaiskasvatus-/esiopetusyksikön käytänteiden mukaisesti.

Huoltajan ja lapsen hallintolain mukainen kuuleminen huolehditaan sovittujen käytänteiden mukaisesti.

Varhennetun oppivelvollisuuden hallintopäätös

Varhennetun oppivelvollisuuden hallintopäätös tehdään tukea koskevan tarpeen arvioinnin perusteella hallintolain ja Lieksan kaupungin hallintosäännön mukaisesti.

Hallintopäätös varhennetusta oppivelvollisuudesta tehdään lapsen ollessa varhaiskasvatus- tai esiopetusikäinen. Päätöstä ei voi tehdä perusopetuksen alettua.

Varhennetun oppivelvollisuuden lapsen perusopetuksen myöhentäminen

Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen saaneen lapsen perusopetuksen aloitusta myöhennetään vain erityisen painavasta syystä (kts. luku 5.5.5). Tällainen syy voi olla esimerkiksi se, että lapsi ei ole

sairaudesta johtuen osallistunut lainkaan tai juuri lainkaan esiopetukseen, ja esiopetukseen osallistumisen katsotaan olevan lapsen edun mukaista.

Kun lapsen perusopetuksen aloitusta on myöhennetty vuodella, lapsella on oikeus osallistua esiopetukseen vielä yhden esiopetusvuoden ajan.

Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen saaneen lapsen siirtyminen esiopetuksesta perusopetukseen

Siirtymävaiheessa arvioidaan moniammatillisesti ja monialaisesti

- lapsen suoriutumista oppimäärän tavoitteista
- lapsen opetukseen osallistumisen edellyttämiä tukitoimia
- lapsen tarkoituksenmukaista opetuksen järjestämistä

Lapsella on oikeus tarvittaessa

- ryhmä- ja oppilaskohtaisiin tukitoimiin
- perusopetuksen oppimäärästä tai opetussuunnitelman tavoitteista poikkeamiseen
- toiminta-alueittain järjestettyyn opetukseen

Tietty lääketieteellinen diagnoosi ei automaattisesti tarkoita tiettyjen tukitoimien toteuttamista tai päätöstä. Opetushenkilöstön tuki kohdentuu aina oppimisen ja koulunkäynnin tukeen.

Oppilaskohtaisen tuen tarpeen arviointi ja suunnitelma sekä tukea koskeva päätös tehdään vastaanottavalla taholla viipymättä hyödyntäen lähettävältä taholta opetuksen järjestämiseksi saatuja välttämättömiä tietoja.

Siirtymävaiheen periaatteet varhaiskasvatuksesta esiopetukseen on kuvattu luvussa 5.1.2.

Siirtymävaiheen periaatteet esiopetuksesta perusopetukseen on kuvattu Esiopetuksen opetussuunnitelmassa luvussa 5.1.2. ja *Perusopetuksen opetussuunnitelmassa 7.8.*

Tuen tarpeen arviointi, tuen järjestämistä koskeva suunnitelma ja tukea koskeva päätös on kuvattu Esiopetuksen opetussuunnitelman luvuissa 5.3.1.–5.3.3. ja *Perusopetuksen opetussuunnitelman luvuissa 7.4.1.–7.4.3.*

5.5.2. Sairaalaopetus ja konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu

Erikoissairaanhoidossa potilaana olevan lapsen sairaalaopetus

Lapsen vakava sairaus tai vaikea elämäntilanne edellyttää erityistä pohdintaa esiopetuksen järjestämisessä ja tarvittavan tuen suunnittelussa. Erikoissairaanhoidossa potilaana olevan lapsen esiopetus järjestetään ensisijaisesti lapsen omassa esiopetuksen järjestämispaikassa¹³⁴ . ¹³³
Perusopetuslaki 20 i § (1090/2024), voimaan 1.8.2026 ¹³⁴ Perusopetuslaki 4 a § (1090/2024) 40

Sairaalan toimintayksikön sijaintikunta on kuitenkin velvollinen järjestämään sairaalassa potilaana olevalle lapselle opetusta siinä määrin kuin se hänen terveytensä huomioon ottaen on mahdollista.

Hoidosta vastaavan sairaalan toimintayksikön sijaintikunta on velvollinen järjestämään myös muulle kuin sairaalassa erikoissairaanhoidossa potilaana olevalle lapselle esiopetusta ja tukea siinä määrin kuin se hänen terveytensä, pedagogiset erityistarpeensa ja erikoissairaanhoidon hoidolliset ja kuntoutukselliset toimenpiteet huomioon ottaen on perusteltua. Sairaalaopetusta tulee järjestää, jos esiopetusta ei muutoin pystytä järjestämään lapsen edun mukaisesti. Myös kunnat, joissa sijaitsee erikoissairaanhoidon muu toimintayksikkö, voivat järjestää sairaalaopetusta erikoissairaanhoidossa olevalle lapselle. Hoidosta vastaavan sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunta ja lapsen opetuksen järjestäjä sekä lapsen kotikuntalain mukainen kotikunta taikka kotikunnattoman lapsen asuinkunta sopivat yhdessä lapsen esiopetuksen järjestämisestä¹³⁵. Esiopetuksen järjestämisestä on kuultava lasta, hänen huoltajaansa tai muuta laillista edustajaa sekä lapsen opetuksen järjestäjää ja opiskeluhuoltopalvelujen ammattilaisia. Jos lapsen opetuksen järjestäjä on eri kunta kuin lapsen hoidon aikainen kotikunta, myös lapsen kotikuntaa tai asuinkuntaa on kuultava¹³⁶. Jos yhteisymmärrykseen ei päästä, hallintopäätöksen tekee sairaalan sijaintikunta¹³⁷.

Konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu

Sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunnan on varsinaisen sairaalaopetuksen lisäksi järjestettävä konsultatiivista sairaalaopetuspalvelua lapsen omassa esiopetuksen järjestämispaikassa¹³⁸. Konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu kohdennetaan ensisijaisesti opettajille, sillä konsultaatiolla tarkoitetaan ammattilaisten ja asiantuntijoiden välistä neuvottelua ratkaisun löytämiseksi tai neuvon saamiseksi.

Konsultatiivisen sairaalaopetuspalvelun tehtävänä on tarjota henkilöstölle konsultatiivista tukea lapsen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen suunnittelemiseksi ja toteuttamiseksi. Palvelua järjestetään sellaisissa tilanteissa, joissa tarvitaan vaativaa monialaista osaamista ennaltaehkäisevien tai korjaavien toimenpiteiden suunnittelemiseksi tai tekemiseksi muiden kuin sairaalassa erikoissairaanhoidossa potilaana olevien lasten esiopetukseen¹³⁹. Konsultatiivista sairaalaopetuspalvelua voidaan hyödyntää myös muiden kuin erikoissairaanhoidon potilaana jo olevien lasten opetukseen.

Konsultatiivisen sairaalaopetuspalvelun tarkoituksena on vahvistaa opettajien ja muun henkilöstön osaamista ja vahvistaa varhaista tukea osana esiopetuksen toimintakulttuuria. Lisäksi konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu vahvistaa sairaalaopetuksen ja esiopetuksen henkilöstön moniammatillisen ja monialaisen yhteistyön rakenteita. Oikea-aikaisella palveluiden antamisella lapsen omassa esiopetusryhmässä voidaan ehkäistä ongelmien kasautumista ja tukea esiopetukseen osallistumista.

Opetuksen järjestäjän tulee hoidosta vastaavan sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunnan kanssa moniammatillisessa yhteistyössä sopia konsultatiivisesta sairaalaopetuspalvelusta ja järjestää siirtymisen kannalta välttämätön tuki esiopetuksen järjestämiseksi¹⁴⁰. Mikäli opetuksen järjestäjä on muu kuin lapsen hoidon aikainen kotikunta tai ilman kotikuntaa olevan lapsen asuinkunta, myös lapsen kotikuntaa tai asuinkuntaa tulee kuulla. Sairaalaopetuksen päättyessä lapsi jatkaa siinä esiopetuksen toimipaikassa, johon hän kuului ennen sairaalaopetuksen järjestämistä. 135 Perusopetuslaki 4 a § 136 Perusopetuslaki 4 a § 137 Perusopetuslaki 4 a § 138 Perusopetuslaki 4 a § 139 Perusopetuslaki 4 a § 140 Perusopetuslaki 4 a § Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki 41 Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki

Sairaalaopetus

Pohjois-Karjalan keskussairaalassa, Joensuussa sijaitsevassa sairaalaopetusyksikössä tarjotaan sairaalaopetusta tutkimuksissa ja sairaalahoidossa oleville esi- ja peruskoululaisille. Sairaalaopetuksen järjestäjä on Joensuun kaupungin Nepenmäen koulu.

Esiopetusikäinen lapsi on oikeutettu sairaalaopetuspaikkaan, kun hänet on otettu potilaaksi osastolle erikoissairaanhoidon piiriin (osastopaikka). Myös erikoissairaanhoidon avohoidossa olevalla lapsella on mahdollisuus hakeutua sairaalaopetukseen. Avo-opetuspaikalle haetaan erillisellä hakulomakkeella ja valmistelun valinnasta sairaalaopetukseen tekee moniammatillinen työryhmä, jossa on sairaalaopetuksen lisäksi edustajat lasten- ja/tai nuorisopsykiatrian poliklinikoilta. Hakemuksen perusteella hallintopäätöksen tekee Nepenmäen koulun rehtori.

Sairaalan sijaintikunta on velvollinen järjestämään sairaalassa potilaana olevalle lapselle opetusta siinä määrin, kuin se lapsen terveys huomioon ottaen on mahdollista.

Sairaalaopetuksen aikana lapsi säilyy oman esiopetuspaikan esioppilaana ja noudattaa siten sen opetussuunnitelmaa tai soveltuvasti Joensuun seudun opetussuunnitelmaa ja Nepenmäen koulun vuosisuunnitelmaa. Opetuksessa edetään lapsen voinnin mukaisesti. Erikoissairaanhoidossa olevan lapsen opetuksessa yhdistyvät oppimista ja esiopetukseen osallistumista ylläpitävä sekä lapsen hoitotavoitteita tukeva kokonaiskuntoutuksellinen tavoite.

Lapsen esiopetuksen järjestäjä ja sairaalan sijaintikunta sopivat ja järjestävät moniammatillisessa yhteistyössä siirtymisen kannalta välttämättömän tuen sairaalaopetukseen tai sieltä takaisin omaan esiopetusryhmään siirtyvälle lapselle. Sairaalaopetuksessa voidaan hyödyntää myös etäyhteyksien kautta tapahtuvaa opetusta. Lapsen kotikunta on velvollinen maksamaan kotikuntakorvauksen sairaalakoulussa olevista lapsista.

Oppilas- ja opiskeluhuolto sairaalaopetuksen aikana

Osastohoitoaikalla olevien lasten oppilas- ja opiskeluhuollollinen tuki tulee sairaalan kautta. Avohoidossa olevien lasten osalta palvelut tulevat lasten omasta esiopetuspaikasta.

Sairaalaopetuksen oppilaskohtaisen opiskeluhuollon työryhmän muodostavat sairaalaopettajat ja hoitohenkilöstö. Kokoon-tumisia on viikoittain ja niissä voivat olla mukana osaston lääkäri, sairaanhoitajat, psykologi, sosiaalityöntekijä ja toimintaterapeutti.

Sairaalaopetuksen vaiheet

Sairaalaopetuksessa tehdään tiivistä yhteistyötä lapsen huoltajien, lähettävien ja vastaanottavien esiopetuspaikkojen, sairaalahenkilöstön ja opiskeluhuollon henkilöstön kanssa. Yhteistyötä tehdään tulovaiheessa, esiopetuksen aikana ja paluuvaiheessa.

Tulo sairaalaopetukseen

Sairaalakoulu ottaa yhteyttä lapsen huoltajaan, omaan esiopetusryhmään ja hoitohenkilöstöön lapsen oppimistilanteen kartoittamiseksi ja opetuksen järjestämiseksi sairaalaopetuksessa. Yhteistyötä tehdään myös lapsen oman esiopetuspaikan oppilas- ja opiskeluhuollon henkilöstön kanssa. Omassa esiopetuspaikassa koordinoiva yhteyshenkilö on lapsen esiopetusryhmän vastuuopettaja. Muita yhteistyökumppaneita ovat lapsen muut opettajat, lasten neuvola, perheneuvola, kuraattorit ja rehtorit.

Huoltajille ja tarvittaessa lapselle järjestetään tutustumiskäynti sairaalakouluun ja pidetään ns. tulohaastattelu. Myös hoitohenkilöstön kanssa vaihdetaan vielä tietoja lapsesta.

Opiskelu sairaalaopetuksessa

Sairaalaopettajat tekevät koko esiopetuksen ajan tiivistä yhteistyötä lapsen oman esiopetusryhmän kanssa. Lapsen esiopetusryhmän vastuuopettaja lapsen omassa esiopetuspaikassa koordinoi

tiedonsiirtoa, ja vastaa tiedon siirtämisestä eteenpäin oppilas- ja opiskeluhuoltolain määräykset huomioon ottaen.

Huoltajien kanssa pidetään yhteyttä puhelimitse, keskusteluissa esiopetuspaikassa ja hoitoneuvotteluissa osastoilla.

Sairaalaopettaja toimii hoidon moniammatillisena pedagogisena asiantuntijajäsenenä. Hän osallistuu lasta koskeviin kokouksiin ja hoitoneuvotteluihin tuoden näihin näkemyksensä ja tietämyksensä lapsesta esioppilaana. Sairaalaopettaja on mukana suunnittelemassa ja toteuttamassa lapsen kokonaiskuntoutusta.

Paluu sairaalaopetuksesta

Sairaalaopetuksesta palatessa vastaanottava esiopetuspaikka voi olla lapsen alkuperäinen aikaisempi esiopetuspaikka tai jokin muu esiopetuspaikka tai esiopetusryhmä. Paikka mietitään yhdessä huoltajan, oman esiopetuspaikan ja hoitohenkilöstön kanssa.

Lapsen palatessa takaisin esiopetukseen pidetään tiedonsiirtopalaveri. Siinä ovat läsnä tarpeen mukaan lapsi, huoltaja, lapsen esiopetusryhmän vastuuopettaja ja muu mahdollinen esiopetuspaikan edustus (esimerkiksi rehtori/varhaiskasvatusjohtaja/päiväkotien johtaja), sairaalaopettaja ja lapsen omahoitaja sekä oppilas- ja opiskeluhuollon edustus. Tarvittaessa sairaalaopettaja (tai koulunkäynninohjaaja/vastuuhoitaja) on alussa lapsen mukana tukemassa lasta kouluympäristöön sopeutumisessa sekä konsultoimassa opettajia.

Arviointi sairaalaopetuksessa

Arviointi suoritetaan yhteistyössä käyttäen lapsen oman esiopetuspaikan käytänteitä. Todistuksen esiopetukseen osallistumisesta antaa lapsen oma esiopetuspaikka. Lapsen arviointi kirjataan Wilmaan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan, kuten myös palaute esiopetusvuodesta yhteistyössä sairaalaopetuksen kanssa. Lapsen arvioinnista keskustellaan sairaalaopetuksessa sekä esiopetus- että joskus myös hoitoneuvotteluissa.

Lapsi tekee sairaalaopetuksessa itsearviointia sairaalakoulun käytänteiden mukaisesti.

Sairaalaopetuksen konsultatiivinen opetus

Sairaalaopetuksen konsultatiivista palvelua järjestetään Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen esiopetusikäisille lapsille sellaisissa tilanteissa, joissa tarvitaan vaativaa monialaista osaamista ennaltaehkäisevien tai korjaavien toimenpiteiden suunnittelemiseksi tai toteuttamiseksi myös muiden kuin erikoissairaanhoidossa potilaana olevien lasten opetuksessa. Konsultaatiopalvelun ensisijaisena tehtävänä on tarjota esiopetusryhmien ja varhaiskasvatusyksiköiden henkilöstölle konsultatiivista tukea lapsen esiopetuksen suunnittelemiseksi ja toteuttamiseksi.

Konsultaation kohteena ovat lapset, joiden esiopetukseen osallistumisen haasteet kytkeytyvät mm. kiusaamiseen, mielenterveyden haasteisiin, itsetuhoisuuteen, masentuneisuuteen ja kouluakäymättömyyteen.

Konsultaatiopyynnöstä sovitaan aina ensin lapsen esiopetusryhmän rehtorin tai varhaiskasvatusjohtajan/päiväkotien johtajan kanssa. Tämän jälkeen lapsen esiopetusyksikössä järjestetään opiskeluhooltosuunnitelman mukaisesti lapsen tueksi kootun moniammatillisen asiantuntijaryhmän palaveri ja pyydetään huoltajan suostumus konsultaatioon. Seuraavaksi päiväkotia / esiopetusryhmä lähettää konsultaatiopyynnön sairaalaopetukseen esitietolomakkeella. Konsultoivaan erityisopettajaan voi olla yhteydessä myös puhelimitse. Konsultaatiopyynnot voivat tulla myös lasten-, nuorten tai neurologian poliklinikoilta, jolloin lapsen hoitoryhmä täyttää esitietolomakkeen konsultaatiosta.

Konsultaatiopyynnön saavuttua sairaalaopetukseen ollaan ensimmäisenä yhteydessä lapsen huoltajiin. Tämän jälkeen käynnistyy moniammatillinen verkostotyö, jonka tavoitteena on selvittää mahdollisia syitä

lapsen esiopetukseen osallistumisen haasteisiin. Jalkautuvassa työvaiheessa konsultoiva opettaja ottaa yhteyden esiopetusryhmän / päiväkodin henkilökuntaan. Konsultaation järjestämistä lapsen esiopetusryhmän/päiväkodin puolelta koordinoi lapsen esiopetusryhmän vastuupettaja. Tällöin sovitaan päiväkotiki- / esiopetuskäynti, jossa sairaalaopettaja havainnoi lapsen esiopetusympäristöä ja verkostoituu kyseisen yksikön henkilöstön kanssa.

5.5.3. Muut opetuspalvelut

Lapsi voi saada esiopetuksen aikana myös muita opetuspalveluita, mikäli lapsi tarvitsee niitä esiopetukseen osallistumisen tueksi. Muut opetuspalvelut ovat lapselle maksuttomia palveluja¹⁴¹ vastaavalla tavalla kuin tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä apuvälineet. Muiden opetuspalveluiden järjestämistavasta päättää opetuksen järjestäjä, ja palvelun järjestämisestä tehdään hallintolain mukainen päätös.

5.5.4. Lapsen esiopetuksen järjestäminen poikkeavasti terveydentilasta johtuvasta syystä

Lapsen esiopetus voidaan järjestää osittain toisin kuin perusopetuslaissa ja -asetuksessa¹⁴² säädetään ja määrätään, jos se on perusteltua lapsen terveydentilaan liittyvästä syystä. Esimerkiksi lapsen pitkäaikaissairaus voi estää tai vaikeuttaa lapsen osallistumista esiopetuksessa järjestettävään opetukseen. Esiopetukseen osallistumisajan lyhentäminen tai esiopetuksen poikkeava järjestäminen ei ole mahdollista ilman päätöstä esiopetuksen poikkeavasta järjestämisestä. Hallintopäätös tulee tehdä aina, jos poikkeaminen ei ole tilapäinen tai vähäinen.

Huoltaja tekee opetuksen järjestäjälle hakemuksen esiopetuksen järjestämisestä poikkeavasti. Päätös voidaan tehdä vain lapsen tilanteesta johtuvilla, terveydentilaan liittyvillä syillä. Terveydentilan arvioivat terveydenhuollon ammattilaiset. Hallintopäätöstä varten tarvitaan asiantuntijalausunto esiopetukseen osallistumiseen vaikuttavasta tilanteesta, joka liitetään huoltajan hakemukseen. Koska kysymyksessä on opetuksen järjestäjän päätös, tulee päätöksen tekijän aina arvioida lapsen kokonaistilanne myös pedagogisesti eli miten lapsen oikeus esiopetukseen mahdollistuu. Päätös esiopetuksen poikkeavasta järjestämisestä tehdään aina tapauskohtaisesti yksittäisen lapsen tilanteen perusteella. Päätöksen on oltava lapsen edun mukainen.

Esiopetuksen poikkeavaa järjestämistä koskevassa päätöksessä on yksilöitävä, miten lapsen esiopetus poikkeaa perusopetuslaissa, -asetuksessa ja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa säädetystä ja/tai määrätystä. Päätöksessä tulee käydä ilmi päätöksen voimassaoloaika. Päätös esiopetuksen poikkeavasta järjestämisestä on voimassa määräajan, enintään lukuvuoden. Jos lapsen saama esiopetuksen määrä alittaa esiopetuksen vähimmäistuntimäärän 700 tuntia tai jos päätös koskee esiopetuksen järjestämispaikkaa, ratkaisun toimivuutta tulee säännöllisesti arvioida. Kaikki päätöksessä päätetyt asiat tulee perustella.

5.5.5. Perusopetuksen aloituksen myöhentäminen

Lapsen perusopetuksen aloittamista voidaan myöhentää vuodella¹⁴³, jos se on lapsen edun mukaista. Huoltaja tekee opetuksen järjestäjälle hakemuksen perusopetuksen aloittamisesta vuotta säädettyä myöhemmin. Hakemukseen tulee liittää psykologinen ja tarvittaessa lääketieteellinen selvitys. Opetuksen järjestäjä tekee myönteisen tai kielteisen hallintopäätöksen. Päätös tulee perustella, ja psykologiset ja mahdolliset lääketieteelliset selvitykset liitetään päätökseen.

Hallintopäätös perusopetuksen aloituksen myöhentämisestä tulee tehdä vain perustellusta syystä ja tarkoin harkiten. Päätöstä ei voi tehdä esimerkiksi siitä syystä, että perusopetuksessa ei olisi mahdollisuutta vastata lapsen oppimisen ja koulunkäynnin tuen tarpeeseen. Päätös perusopetuksen aloituksen myöhentämisestä tehdään ennen kuin lapsi aloittaa perusopetuksessa. ¹⁴¹ Perusopetuslaki 31 § 142 Perusopetuslaki 18 § (1090/2024) 143 Perusopetuslaki 27 § 42

Kun lapsen perusopetuksen aloitusta on myöhennetty vuodella, lapsella on oikeus osallistua esiopetukseen vielä yhden esiopetusvuoden ajan.

LIEKSA

Perusopetuksen aikaistaminen tai myöhentäminen

Oppivelvollisuus alkaa sinä vuonna, jolloin lapsi täyttää seitsemän vuotta. Opetuksen järjestäjä voi huoltajien hakemuksesta myöntää luvan perusopetuksen aloittamisesta vuotta säädettyä aikaisemmin tai myöhemmin.

Huoltajan tulee toimittaa perusopetuksen aikaistamista tai myöhentämistä koskeva hakemus ja asiantuntijalausunnat opetuksen järjestäjän ilmoittamalla tavalla sinä vuonna, kun perusopetus olisi tarkoitus aloittaa (aikaistaminen) tai alkamassa (myöhentäminen). Hakemukset liitteineen toimitetaan samassa yhteydessä ilmoitettuun osoitteeseen.

Perusopetuksen aloittaminen vuotta säädettyä aikaisemmin (6-vuotiaana)

Oppilaan huoltajat voivat hakea lapselleen oikeutta aloittaa perusopetus vuotta säädettyä aikaisemmin, jos lapsella psykologisten ja tarvittaessa lääketieteellisten selvitysten perusteella on edellytykset suoriutua opiskelusta. Hakemukseen on liitettävä psykologin lausunto tai tarvittaessa lääketieteellinen lausunto.

Perusopetuksen aloittaminen vuotta säädettyä myöhemmin (8-vuotiaana)

Huoltajat voivat hakea lapselleen oikeutta aloittaa perusopetus vuotta säädettyä myöhemmin, jos se on lapsen edun mukaista. Hakemukseen on liitettävä psykologinen tai lääketieteellinen selvitys perusopetuksen myöhemmän aloittamisen perusteista.

Hallintopäätös perusopetuksen aloituksen myöhentämisestä tehdään vain perustellusta syystä ja tarkoin harkiten sekä ennen kuin lapsi aloittaa perusopetuksessa.

Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen saaneen lapsen perusopetuksen aloitusta myöhennetään vain erityisen painavasta syystä (kts. luku 5.5.5). Tällainen syy voi olla esimerkiksi se, että lapsi ei ole sairaudesta johtuen osallistunut lainkaan tai juuri lainkaan esiopetukseen, ja esiopetukseen osallistumisen katsotaan olevan lapsen edun mukaista.

Kun lapsen perusopetuksen aloitusta on myöhennetty vuodella, lapsella on oikeus osallistua esiopetukseen vielä yhden esiopetusvuoden ajan.

Lapsen varhaiskasvatuksen tai esiopetuksen ryhmän vastuuopettaja ohjeistaa tarvittaessa huoltajia lapsen poikkeavan perusopetuksen aloittamiseen liittyvässä hakuprosessissa sovituin käytäntein.

Huoltajan ja lapsen hallintolain mukainen kuuleminen huolehditaan sovittujen käytänteiden mukaisesti.

Päätökset perusopetuksen poikkeavasta aloittamisesta tehdään hallintolain ja Lieksan kaupungin hallintosäännön mukaisesti.

